

TÜSİAD

**KONUŞMALAR
1979**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**KONUŞMALAR
1979**

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği'nce
27 Ocak 1979 Tarihinde Düzenlenen
Türk Ekonomisi Üzerine Toplantı'da
Yapılan Konuşmalar**

İSTANBUL

27 OCAK 1979

(Yayın No: TÜSİAD-T/79.1.59)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

İ Ç İ N D E K İ L E R

Feyyaz BERKER
Açılış Konuşması

Ali KOÇMAN
1979 Yılına Girerken Türkiye'nin
Sorunları

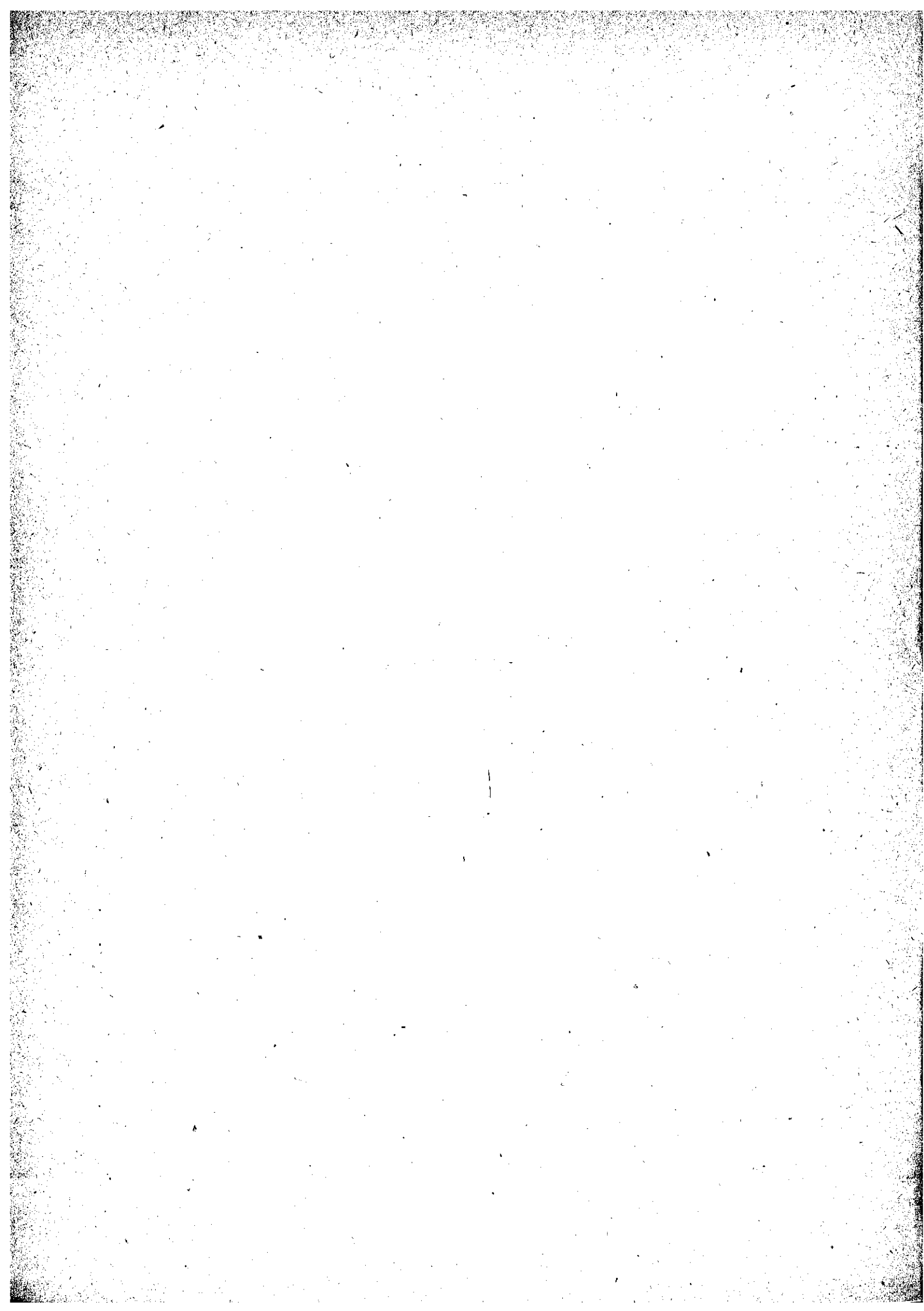
Rahmi M.KOÇ
Türkiye'nin 1979 Yılına Girerken
Dış Ekonomik İlişkileri

Naim TALU
1979 Senesine Girerken İç ve Dış
Finansman Sorunu

S.E.M.Emile CAZIMAJOU
Türkiye-Fransa Ekonomik İlişkile-
rindeki Çelişmeler

- 1 - Türkçe
- 2 - Fransızca

FEYYAZ BERKER

AÇILIŞ KONUŞMASI

Feyyaz BERKER

- Türkiye jeopolitik durumu, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ve insan gücü ile dünyada bu koşullara sahip ender ülkelerden biridir.
- Bu nimetlere sahip bir ülkenin kaderi fukaralık olamaz.
- Ne varki buna rağmen Türkiye son yıllarda sosyal ve ekonomik sıkıntıların içine sürüklenmiştir.
- Ekonomik sıkıntıların temelinde 1970'lerden buyana uygulanan enflasyonist ekonomik politikalar yatmaktadır. KİT Açıkları, bütçe açıkları, aşırı taban fiyatları ve aşırı toplu sözleşmeler enflasyonu 1978 yılında tahammül edilmez bir noktaya ulaştırmıştır. Enflasyonist bekleyişler tüketimi kamçılama ve tasarrufları cezalandırmıştır.
- Hür demokratik rejimlerin bir numaralı düşmanı enflasyondur. Enflasyon hür demokratik rejimi yıkmak için sanki anarşi ile yarış halindedir.
- KİT açıkları 1978 yılında 48 milyar TL.sını bulmuş ve 1979 yılında bu açığın 100 milyar TL.sını aşması beklenmektedir. Bu rakam 1979 bütçe teklifinin % 25'ini teşkil etmektedir.
- Böylesine bir enflasyon içinde tasarrufları artırmak, gerekli üretim ve yatırımlara fon bulmak, ihracatı geliştirmek ve dış ödemeler dengesini sağlamak mümkün değildir. Hele gelir grupları arasındaki dengeyi korumak söz konusu olamaz.
- Enflasyonu kontrol altına alabilmek için herşeyden önce kamu sektörünün büyüme hızının sınırlandırılması gerekir. Ne varki 1978 yılında kabul edilen Dördüncü Beş Yıllık Plan'da tam tersi yapılmış kamu yatırımlarına öncelik tanınmıştır.
- Serbest piyasa ekonomisi içinde KİT'lerin rekabet edemeyeceği ve ayakta kalamayacağı bilinmektedir. Bugüne kadar tek bir kamu kuruluşu veya fabrikasının iflas ettiği ne görülmüş veya edebileceği düşünülmüştür.
- Ancak KİT'ler zarar ediyor ve yanlış yönetiliyorsa bu sadece KİT'lerin sorunu değil aynı zamanda tüm özel sektörün ve tüm ekonominin sorunudur.

- Nasıl ki, belli kişi ve kesimler vergi veriyor ve belli kişi ve kesimler vergi vermiyorsa bu tüm vergi verenlerin müşterek bir sorunudur...
- Ekonomi bir kriz içinde ise bundan sadece müteşebbis değil fakat çalışanların tümü ve toplum etkilenir.
- Türkiye ve hür demokratik rejim içinde karşı karşıya bulunduğu sorunları çözecek güce, bilgiye ve potansiyele sahiptir.
- Çözüm dışarıda değil, içeride aranmalıdır.
- Başkalarını memnun etmek için değil, ülkenin yararına olduğu için bazı tedbirlerin süratle alınması lazımdır.
- Kamu oyunu yanlış bekleyişler içinde bırakmadan gerçekleri ve yapılması gerekli fedakarlıkları izah ederek doğru olan tedbirleri almak gerekir.
- Bugün gelmiş olduğumuz noktada Türk ekonomisinin dışa açılması gereğini her zamandan daha iyi anlamak durumundayız.
- İçte kapalı bir ekonominin zarar faturasını Türk vatandaşı, Türk tüketicisi ödemektedir.
- Ekonominin dışa açılması demek, dünya pazarlarında serbest piyasa rekabetine girmek ve bunun gerektirdiği bütün tedbirleri aynı zamanda eksiksiz uygulamak demektir.
- Bir yanda halâ yabancı sermaye tartışmaları sürmekte, öte yanda kredi faizi olarak dışarı ödenen miktarlar yabancı sermayenin kâr transferlerinden çok daha fazla ve pahalıya gelmektedir. Sermaye, teknoloji ve dışa açılma konusunda sağlayacağı imkanlar nedeniyle Türkiye yabancı sermayeden yararlanmak zorundadır.
- Dışa açılmanın diğer bir şartı Türkiye'nin daha fazla gecikmeden Ortak Pazar'a tüm üye olmasıdır. İlk önce siyasal entegrasyon ve onu takiben ekonomik entegrasyon sağlanmalıdır.
- Portekiz, İspanya ve Yunanistan Ortak Pazar'a girdikten sonra Türkiye'nin üye olmasını veto edebilecekler ve üye olma şansımız tehlikeye düşecektir.
- Aynı ürünleri üreten Akdeniz Ülkeleri olarak, üye olmadığımız takdirde tüm ihracatımızın yarısını yaptığımız Ortak Pazar ülkelerindeki pazarlarımızı kaybetmemiz çok muhtemeldir.
- Ortak Pazar'a giremezsek Ortak Pazar ülkelerinde yaşamakta olan bir milyon Türk vatandaşının geri dönmek durumunda kalabileceğini düşündüğümüzde kayıplarımızın hesabını yapmak dahi insanı ürkütmektedir.
- Ekonomik, siyasal, ve sosyal çıkarları açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği içinde olması şarttır.

- İşçi ve işverenler olarak Türk Ekonomisindeki sorumluluğumuzu artık müştereken ele almak zorundayız. Ücretlere ve fiyatlara hesapsız zam yapıldığı sürece enflasyon artacak, Türk Parasının değeri düşecek ve ihracatımız azalacaktır.

Türkiye'nin borçtan kurtulması, yatırımları ve istihdamı arttırması için ilk önce işçi ve işverenler olarak kemerleri sıkmakta örnek olmalıyız.

- Türkiye'nin sorunları birtek partinin veya birtek sektörün tek başına altından kalkacağı boyutları çoktan aşmıştır. Sürekli olarak önerimiz ve çağrımız işçi - işveren - devlet üçlüsünün ekonomik sorunlara müşterek anlayış içinde sahip çıkmasıdır.

AL1 KOCMAN

1979 YILINA GİRERKEN TÜRKİYE'NİN SORUNLARI

ALİ KOÇMAN

Ülkemizin ekonomik açıdan nasıl bir yıl geçireceği hakkında tahminlerde bulunmazdan önce "1979 Yılına Nasıl Gelindi" sorusuna cevap vermek gerekir.

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişten bu yana "Plânlı Kalkınma Dönemi" de dahil olmak üzere, zaman zaman ekonomiyi hareketlendirecek nitelikte fakat kontrol altına alınabilen, zaman zaman da kontrolden çıkıp sadece ekonomiyi değil ve fakat sosyal ve siyasal sistemide dar boğazlara sürükleyen enflasyonist bir ekonomik politika izlenmiştir. Bu ekonominin, dış desteksiz yürütülemez hale geldiği anlarda, uluslararası resmî ve özel finansman kuruluşlarının fiili tedbir almaları ihtiyacı duyulmuş, büyük oranlarda ekonomik ve malî operasyonlar yapılmıştır. Misâl olarak, 1958 ve 1970 operasyonlarını ve 1962'de OECD içinde teşkil olunan "Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu"nu gösterebiliriz.

II'ci Dünya Harbi sonrası konjektrünü özellikle kapitalist modele dayanan ülkelerde olağan üstü olumlu ekonomik gelişmeler göstermesi, savaşın malupları olan Japonya ve Almanya'nın tarihi metafizik düşünceden pragmatik ekonomik düşünceye geçişleri ve bunun sonucu, ilerde ekonomiye kayacağı belli olan savaşın galibi olacaklarını ilân etmeleri ve olmaları Türkiye gibi II'ci Dünya Harbinden sonra batı entegrasyonu içinde kalan hem sanayileşmemiş hem de tarım üretimini geliştirmemiş ülkelere de tahminleri aşan ekonomik faydalar sağladı.

./.

5

Marshall Yardımı ile başlayan Amerikan yardımı, yeniden kurulan Avrupa Sanayinin yeni pazarlar bulma ihtiyacı, Türkiye ve benzeri ülkeleri fukaralığı kader olarak kabul etmiş, çaresiz, statik bir toplum olma görünümünden birden bire kalkınma arzusu duyan, dinamik, üretildiğinden daha fazla tüketmeye adeta teşvik edilen ve hayal dahi edemeyeceği ekonomik bir hayat standardını eliyle tutabilir hale gelmiş insanlar topluluğu olma yolunu açtı.

Harbi yaşamış Avrupa ülkelerinin adeta tüketmekten korktuğu malları harbi yaşamamış ama yaşamış kadar sıkıntısını çekmiş, iktisaden geri kalmış bir ülkeye sunması bu olayların ceryan ettiği günlerde hiç de garib karşılanmıyordu. O zaman kurulması gerekli dengenin kaidesi buldu....

Tarımda bugünkünden daha fazla kaderini hava şartlarına bağlamış, kronik ihraç ürünleri girdileri ile dış tediye bilançosunu dengeleyen, sanaliyeşme süresinde küçük imâlathaneler kademesine dahi yeni yeni gelmeye çalışan Türkiye Avrupa ve Amerikan sanayinin genç, itibarlı bir müşterisi olmuş idi.

Bu ekonomik patlama ve olumlu zannedilen tırmanış bir uçurumdan yuvarlanma ile sonuçlanma istidadı gösterince sanayileşmiş ülkeler Türkiye'ye ciddi ekonomik reçeteler sunmuşlar, ilaçların alınıp alınmadığını bizzat kontrol etmişler, daha sağlıklı bir siyasal yapı getirmesi beklenen 1960 değişimini ve Ekonomide Plânlı Kalkınma dönemine geçişi tasvible karşılamışlardır.

1960 - 65 Dönemi "Fetret Devri" olarak değerlendirilirse ondan sonrası, 1950 başlangıcının daha bilgili, daha tedbirli, daha plânlı bir tekrarı şeklinde devam ettiği söylenebilir. 1965'de ekonomiye getirilen canlılık 1970 dar boğazının meydana gelmesi ve ameliyatı ile sonuçlanmıştır.

1970 Ağustosunda zaruri olarak alınan ve uluslararası finans kuruluşlarının onayı ile yürürlüğe giren ekonomide istikrar tedbirleri, cumhuriyet döneminin en başarılı ve en mükemmel bir şekilde koordine edilmiş ekonomik operasyonudur. Bu ameliyat, iflas eden bir bünyenin gereksinmesi olarak değil ve fakat büyüyen ve genişleyen bir gövdeye yapılması zorunlu bilimsel bir müdahale olarak yapılmış ve en önemlisi, siyasal tercihlere feda edilmeden yapılmıştır. Türkiye 1974'de haklı bir askeri müdahalede bulunduğunda ekonomisine de güveniyordu. 1973'de döviz stokları enflasyon yaratıyor, diye şikâyet edecek kadar dolgundu. İthalatta liberasyon listeleri alabildiğine genişletilmişti ve serbest borsada Amerikan Doları Merkez Bankasının tayin ettiği kurdan daha ucuza alınıp satılıyordu. Bu olumlu konjektürü sağlayan 9 Ağustos 1970 kararlarıdır. Türkiye 1976 - 77 - 78 yıllarında buna benzer kararlar almak zorunluğunu duydu ama alamadı. Nedenleri, ekonomik gerçeklerin siyasal tercihlere feda edilmesi ve Türkiye'nin devamlı bir "Seçim Ekonomisi" yaşamaya mecbur kalmasıdır.

1971 - 1973 Yılları arasında siyasal yapının fevkalade hassas bir devre yaşamış olmasına rağmen ekonomi istikrarlı şekilde büyümeğe devam etmiştir.

Ancak, 1975'lere girerken hiç beklenmedik bir anda patlayan "Petrol - Ağır Sanayii Harbi" Bütün ümitleri söndürmüş, değer ölçülerini alt üst etmiş, fena günlerin başlangıcı olmuştur. Bu, dünyadaki ekonomik savaşta "Nükleer Silahlar Kullanmaya Başlanması" demektir.

Dünyadaki büyük iki Süper Blokın II'ci Dünya Savaşından sonra girdiği soğuk harp dönemi yerini yeni bir sıcak harbe bırakmamış ve "Konvensiyonel Silahların" Nükleer silahlara dönüşmesi bu silahları imâl edenleri dahi korkutur hale gelmiş, neticede Detante süper güçler arasında kaçınılmaz olmuştur. Soğuk harp ekonomi üzerinde de tesirini sürdürmüştü ancak, etkisini kaybettiği anda dünya eşi görülmemiş bir ekonomik canlılığın ve mal takasının içine girmiştir.

Ekonomik düşünen Sosyalist Devletler ile ekonomik düşünen fertlerin meydana getirdiği ekonomik düşünen Kapitalist Devletler, Siyasal ve Askeri kutuplaşmaları ikinci plâna itip ekonomik menfaatler doğrultusunda hareket etmeğe başlayınca Doğmatik saplantılar, duygusal analizler, fanatik ve demode sistem savunuculuğu sadece kalkınma halinde olan veya geri kalmış ülkelerin münevverleri ile politikacıları elinde eski ve ekonomik fayda sağlamayan sloganlar haline gelmiştir.

Türkiye ekonomik düşünen devlet haline gelmedikçe ne devleti çok gerilerde bırakan hür teşebbüsün mucizesi ne de devleti çökertecek hale gelmiş bu günkü devlet işletmeciliği ekonominin boğulmaktan kurtulmasına yardımcı olamaz.

Neden İspanya ile Romanya turizm sanayinin gelişmesinde aynı metodları kullanıp, aynı oranda başarı sağladılar ? Neden İsrail ve Bulgaristan ihracat seferberliğinde aynı yöntemleri kullanarak başarılı oldular ? Ekonomik düşünebilen devlet yapısına sahip oldukları için

1979 Yılına ihraç edebilecek tarım ürünü stoklarımızı eritmiş olarak giriyoruz. Demekki, klasik ihraç rakamlarına ilâve edecek bir fazlamız yok, ne ithal edeceğiz ?

İki çeşit ithal mal var :

- 1) İthaline mecbur olduğumuz mallar (Petrol, Gübre, Demir Çelik)
- 2) İthaline kalkınmak için ve istihdamı canlı tutabilmek için mecbur olduğumuz mallar. (Tüm sanayii mamul ve yarı mamul ihtiyaçlar, ham madde, Makina, montaj girdileri v.b.)

İthaline mecbur olduğumuz malların 1979 yılında kullanmak zorunda kalacağımız miktarlarının fiatı 4,5 Milyar Dolardır.

./.

Türkiye'nin 1979 Yılında yapması gereken tüm ithalatın fiatı ise 10 Milyar Dolardır. 1978'de Enflasyon oranı %60, kalkınma hızı %3 civarında, nüfus artışı %2,5 civarında. Açık işsiz sayısı kendini hissettirecek şekilde artmakta ve üretim kapasitesinin düşmesine rağmen devlet kontrolünün dışına çıkmış olan ithalat harcamalarının maliyeti kârlılık oranı ve talep kontrolü sağlanması mümkün olmadığından enflasyon oranının üstünde bir seyir takip etmekte, ücret artışları sabit gelirli ile Toplu Sözleşmelerden yararlanabilen ücretliler arasında anormal, adaletsiz farklılıklar getirmiş bulunuyor.

1979 Yılında Genel Ekonomik Durum. 1978'e benzer özellikler taşıyacak ve günlük tedbirler, tepkiler, sıkıntılar, zaman zaman görülebilecek sektörel ferahlamalar dışında Türk ekonomisinin ne olabileceği tahminlerden öteye konuşulamaz, konuşulursa doğruya yakın değerlendirmeler uzun vadede yapılamaz.

Yukarıda Türkiye'nin enflasyonist ekonomik politika uygulamaya başlaması demokratik rejimle adeta paralel bir seyir takip ettiğinden söz edilmiş idi. Bizim için, demokrasinin fazileti hür teşebbüsün ekonomik başarılarının önünde gelir, zaten hür teşebbüsü demokrasiden soyutlamak mümkün değildir. Demokrasi, hak ve özgürlükler manzumesi, uygar bir topluma lâyık siyasi rejim, insanlar arasında karşılıklı saygınlığı yaratan ve yaşatan tek sistem olarak erdemini hâlâ muhafaza etmektedir. Demokrasi bu nimetlerden yararlanan fertlere şahsi mesuliyetler ve mükellefiyetler yükler. Ferdin kültür ve eğitim alt yapısı ile toplum terbiyesi, diğer fertlerin haklarına saygılı olma bilincine varmış olması bu siyasal rejimin ana kurallarıdır. Temelinde Burjuva - Hristiyan kültürü olan toplumlar sanayileşme devrimini astıktan sonra demokrasiyi en iyi yorumlayan ve sürdüren toplumlar olmuştur.

Türkiye'nin tarihi gerçeklerine, bütün sorun ve koşullarına rağmen demokratik rejimi samimiyetle ve ısrarla sürdürme gayreti 20'ci Yüz Yılın en önemli siyasal olaylarından biridir.

Ancak, çok partili siyasi hayata geçildiğinden bu yana siyasal ve kişisel menfaatler açısından demokrasinin gerek yönetenler gerekse yönetilenler tarafından zaman zaman yanlış yorumlandığı ve bu yorumlamanın maalesef bir hayat görüşü haline geldiği ve özellikle devletin tüm fonksiyonlarını yürütmekte zaafa uğradığı bir gerçektir. KİT'lerin durumu başka türlü izah edilemez. 1978'de toplam zararları 80 Milyar Lirayı yani yaklaşık 3 Milyar Doları bulan, üretimleri düşen, işçilerinin ücretlerini tahvile ödemeyi düşünen Kamu İktisadi Teşekküllerinin durumu devletçiliğin değil, devlet işletmeciliğinin siyasal müdahaleler yüzünden iflası şeklinde izah edilebilir.

Bu günkü düzende devletin ekonomi içinde ağırlığının artırılmasını istemek bu kuruluşlar (KİT) üzerindeki siyasal egemenliğin sahasını genişletmek arzusu dışında hiç bir bilimsel nedenle cevaplandırılmaz.

Türkiye'de sanayii devletçilikle başlamıştır ve ilk dönemlerinde rasyonel, prodiktif ve sadece arma hizmeti sayılabilecek hallerde zararları kabule şayan bir devlet işletmeciliği de uygulanabilmiştir. Ancak, bugün devletçilik ekonomik değil tamamiyle politik düşünen devlet işletmeciliği elinde devleti ve rejimi sarsacak boyutlara ulaşmıştır.

Türkiye petrol sorununa bir çözüm getirmeğe mecburdur. Petrolun, şayet varsa, topraklarımız altından çıkartılması ve kendi kendimize yeter hale getirilmesi ümidi polemiklerden kurtulup gerçeğin araştırılmasına yönelmelidir. Türkiye petrol araştırması ve üretimi konusunda yabancı sermaye ve teknolojisine kesinlikle muhtaçtır. Petrol üretiminde Amerikan teknolojisini ithal eden Sovyetler Birliği, Amerikan teknolojisini ve sermayesini ithal eden Mısır olumlu sonuç almışlardır ? Tetkik edilmelidir. Yabancı sermaye ve teknolojinin nereden sağlanacağı meselesi siyasal bir kararı gerektireceği için hassasiyetini muhafaza edebilir. Ama bu kararın alınmasını geciktirmek günümüzün gereği olan akılcı ve ekonomik düşünebilen kimse olmamak ve olmama ya devam etmek demektir.

Çin seddini dahi aşan yabancı sermaye "Türk Bürokrasisini" hâlâ aşamamaktadır.

Petrol üreticisi ile batılı sanayici birbirlerine sattıkları malın fiyatını arttırma yarışındadırlar. Her ikisinin sattığı malıda ithale mecbur olan Türkiye, ekonomik ve rasyonel düşünen her devlet mekanizmasına sahip olmadıkça, toplum ancak Polyatif ve yalınkat ekonomik kararlarla idare edilebilir. Yeraltı kaynakları ve orman ürünleri değerlendirilemez, turizm sanayi geliştirilemez, mal ve hizmet ihracında patlamalar meydana getirilemez, sermaye - emek ve devlet işletmeciliğinin emekle olan tarifsiz irasyonel ilişkileri ancak enflasyonist bir politika ile dengelenebilir.

Tarihi yazanlar, enflasyonu, 20'ci Yüzyılın en tehlikeli silahı ve en korkunç hastalığı olarak tarif edeceklerdir.

Türkiye sanayiini geliştirirken daha uzun yıllar ithal rakamlarını büyütmeye buna mukabil sanayiini ihracata yöneltmek hususunda sıkıntı çekmeğe devam edecektir. Sanayiinin ihtiyaçlarını petrol ile birlikte ithal etmeye devam etmesi ve bunun için gerekli döviz sağliıyabilmesi matematik olarak mümkün değildir. Bu nedenle, sanayiinin ihtiyacı olan ithalatı sağliıyabilmek için petrol çıkmazına bir çözüm bulması şarttır. Türkiye'yi yönetenler 1979'da akıllarını en fazla petrol konusu için yormaya mecburdurlar.

Eğitimde ciddiyet ve yeniden düzenleme İlk Okul seviyesinde aranır hale gelmişse eğitimdeki aksaklıklar içersinde yetişmiş kuşaklara savurganlığın neden önlenmesi lâzım geldiği anlatılamaz.

Neden vergi verilmelidir, neden toplum için tasarruf kişisel tüketimin kısılmasından geçer ve neden tasarruf ihracata yöneltilmelidir, neden trafik ışıklarına saygınlık aslında varmak istediğimiz noktaya bizi daha sür'atle götürür, neden kişi kendisi için olduğu kadar toplum içinde yaşar, bunların hiçbirisi anlatılamaz.

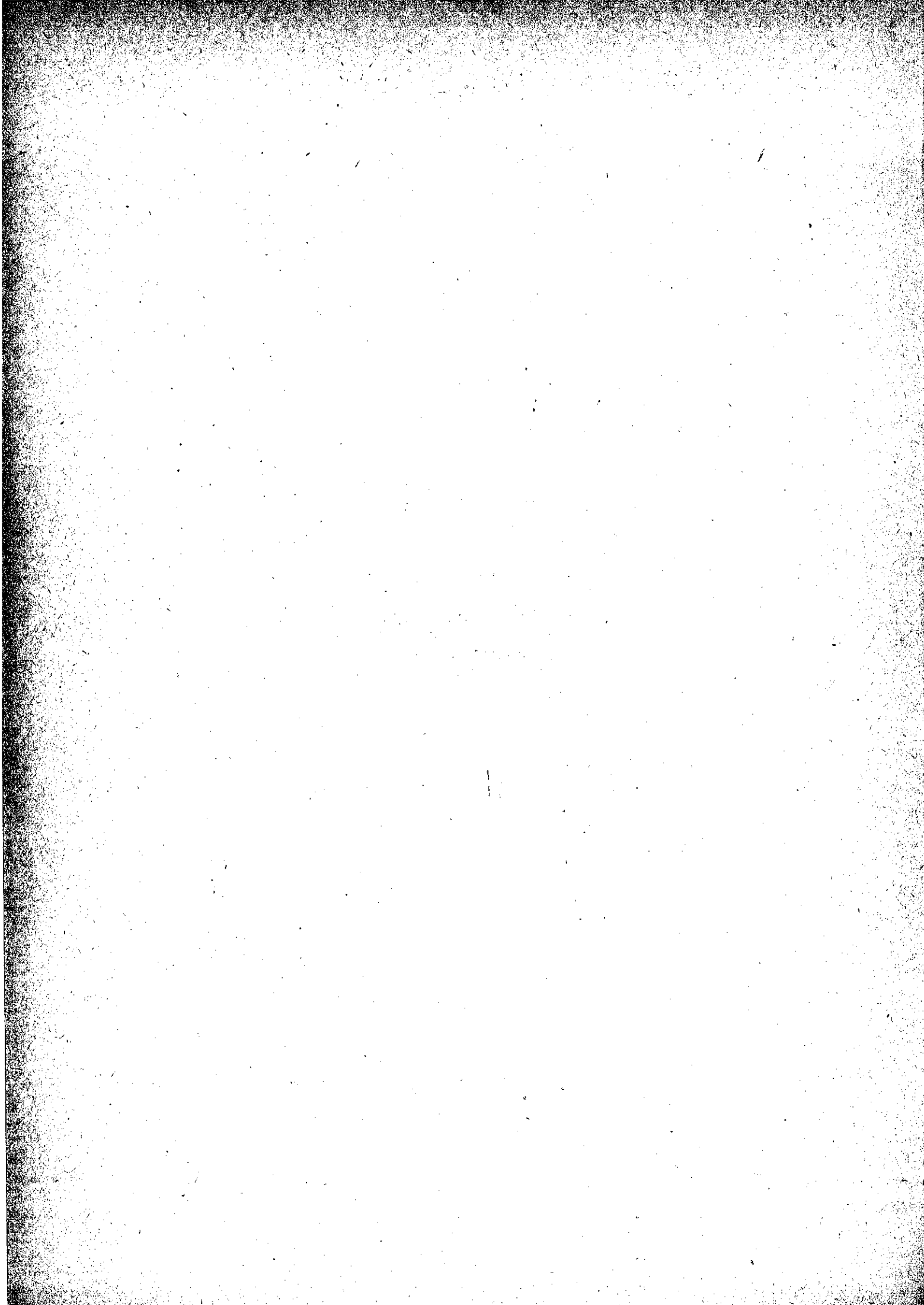
Devletin "Yeniden Devletleştirilmesi mi Gerekliyor?"

"Eğitim" sanayileşmeden, petrolden daha az mı önemli ?

1979 Yılına girerken bu soruların arayışı içersinde bulunmaya devam edeceğimiz anlaşılıyor.

Sabırla, zamanla mücadele ederek eğitim alt yapısının temelini yeniden tunçlaştırılmasından sonra, yetiştirilecek nesiller mutlaka ekonomik düşünecekler, ekonomik düşünen bir devletin fertleri olacaklar ve onların yapacakları ekonomik tahminler bizinkilerden daha doğru, daha sağlam ve daha geçerli olacaktır.

RAHMI M. KOÇ

TÜRKİYE'NİN 1979 YILINA GİRERKEN DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

Devletler borç ödemekte müşgüldata düştüklerinde şahıslar yahut şirketler gibi olmazlar. Devletler iflas etmez ne var ki hızlarını kaybederler. Fakat devlet devlet olarak kalır.

İşte kıymetli misafirlerimiz ve TÜSİAD'ın değerli üyeleri bana verilen, "Türkiye'nin 1979 yılına girerken dış ekonomik ilişkileri" konusu bugünkü durumumuzu açık ve samimi olarak ortaya koymakla söze başlamamı gerektiriyor.

Türkiyemiz son birkaç senede dışa olan borçlarını ödeyemediği yahut güçlükle ödediği için itibarı zedelenmiştir. Bir vatandaş olarak bu hepimizi yakinen ilgilendirir. Türkiye dış ekonomik ilişkilerini nasıl sıhhate kavuşturabilir, nasıl eski muteber haline döner, bu nasıl yapılır?

Öncelikle karşımızdakileri samimiyetimize inandırmak lâzımdır. Borçlarımızın ertelenme müzakerelerinde politik eğilimi ne olursa olsun, konuyu en iyi bilen bürokratlarımızı tahsis etmemiz gerekmektedir. Zira gerek görüştükleri bankacılar gerek politikacılar bu işte en tecrübeli ve bilgili insanlardır. Görüşmelere başlanmadan evvel hükümetin bir politika tayin etmesi gerekecektir. Yerine getirmesine muktedir olamadığımız

şartları baştan kabul etmememiz icap eder.

Uçan kuşa borcu olan bir devletin borç erteleme ve taze para alma görümleri esnasında, bu müzakereyi yürüten arkadaşlarımızı müşgöl durumda bırakacak beyanat ve görüşlerin yapılmamasına dikkat edilmelidir.

Alacaklı banka da olsa devlet de olsa kendisini tehdid ediyor havasını vermememiz lâzımdır. Yapılan bu gibi imalar onları haklı olarak tedirgin eder.

Ben 1978'de yapılanları veya yapılmayanları bir tarafa bırakıyorum. 1979 için görüş ve fikirlerimi ortaya koymaya çalışıyorum.

Hiçbir devlet yahut hiçbir mâli kuruluş bize ilânihaye borç para vermeye mükellef değildir. Bilhassa mâli kuruluşların idarecileri idare heyetlerine ve umumi heyetlerine karşı müesseselerininin mâli imkânlarını en rantabl şekilde kullanmakla sorumludurlar. Bunu yapmadıkları takdirde hesap vermek durumundadırlar. Türkiye'ye geniş çapta kredi vermiş kuruluşların bu krediyi vermekle sorumlu kişileri bugün müşgöl durumdadırlar.

Devletten devlete olan kredilere gelince, orada da her devletin kendi politik, ekonomik ve bölgesel görüşlerine göre bütçesinde koyduğu miktarlar vardır ve bunların tamamının Türkiye'ye verilmesini veya Türkiye'de takılmasını arzu etmezler.

./..

Yaklaşımlarımızı makul ve mantıklı yapmamız lâzımdır. Tehdid veya bloklar arası alternatif aramanın bize para verecek yahut da borcumuzu erteleyecek devletler, kuruluşlar ve kişiler üzerinde arzu ettiğimiz tesiri yapmadığından başka onları tersine tedirgin ettiğine bir defa daha burada önemle işaret etmek isterim.

Geçen defa Türkiye'nin IMF'in elinden ve şartlarından ucuz sıyrıldığını ve bu şartların bazı önemli kısımlarını yerine getirmedeğini, üzerinden bir yıl geçtikten sonra çeşitli özel mâli kuruluşların temsilcileri dile getirmişlerdi. Bu kuruluşların yöneticileri "Türkiye'nin iç işlerine karışamayız fakat IMF'e tazyik edip şartları yumuşatmamalarını söyleriz. Zira onların verdiği para bizim verdiğimiz paranın yanında hiç kalır ve esas sorumluluğu biz taşımaktayız. Dolayısıyla IMF'den bu defa daha sıkı davranmasını talep edeceğiz" demişlerdir.

O halde Türkiye bugünkü durumdan nasıl çıkacaktır? Ne model ekonomik politika gütmesi gerekir?

1. Görüşmeledre bilgili, samimi ve dürüst olmak,
2. 1979'da kati surette karşılıksız ödeme emri vermemek,
3. Altına girdiğimiz bu borç yükünü ne şekilde ödemeyi düşündüğümüzü inanılır bir şekilde politik kaygılardan uzak plana bağlamak,
4. Bundan sonra tediye muazenemizi nasıl denk getireceğimiz hakkında da ikna edici bilgi vermek.

Türkiye'nin bugün olan 11, 12, 13 milyar, neyse rakam,

./..

borcu memleketin çapına, imkânlarına ve gayrî safi milli gelirine göre çok değildir. Ancak borcun çok kısa vadeli olması rahatsız edicidir. Türkiye bunun üzerine daha da borçlanabilir. Fakat iyi niyet, iyi plan ve program ve bunun tatbikatında ciddiyet göstermesi gerekir.

Türkiye önce şuna karar vermelidir. Totaliter bir ülke olup ilkin varlık teraküm ettirip sonra mı herkese dağıtma gibi bir politika izleyecektir, yoksa demokratik Batı lkelerinde olduğu gibi özel sektörün kuvvetli yerinin bulunduğu ve varlığın dağıtılarak ilerlendiği bir ülke mi olacaktır?

Bugün demokrasi içinde kalkınıyoruz diyoruz ama, özel sektörü ilgilendiren konularda alınan bazı kararlar, sosyalist ülkelerde alınanları andırıyor. Varlık yaratacak yerde varlık yok eden bir çalışma biçimi içersinde olan Kitlerin kamburuna, hergün bir kambur daha eklemeye çalışıyoruz. Bu durum özel sektörü istikbali hakkında ciddi endişelere sevk etmektedir.

Muhterem dinliyeciler, biliniz ki bu memleketin problemleri bu şekilde halledilmez. Hâlâ içim, özel sektörün çalışma sahasını daraltan bu kararların tecrübe ve enformasyon noksanlığından alındığına inanmak istiyor.

Artık gördük ki Türkiye'ye uzun vadede ne 3c Dünyadan ne de Sosyalist bloktan fayda var. Ne fayda varsa önce kendimizden sonra da Batı'dan vardır. Bu tecrübeleri yapmış ve pişman olmuş ülkeler meydanda. Bir tanesi de Mısır.

./..

O halde Türkiye nasıl yabancı kaynak yaratabilir, nasıl borçlarını öder, nasıl bundan sonraki ekonomik hayatını idame ettirebilir?

Önümüzde 6 ana imkân vardır ve iyi kullanılırsa hepsinden de gelir elde etmek mümkündür.

1. İhracat
2. Turizm
3. Yabancı sermaye
4. İşçi dövizleri
5. Özel dış kredi
6. Dışarda iş yapan firmalar

İHRACAT

Kimse Türk iş adamlarının kabiliyetsizliğinden dolayı ihracat yapmadığımızı iddia edemez. Öte yandan ihracatın bizi kurtaracak yollardan en mühimi olduğunda da artık fikir birliğine gelinmiştir.

Türk iş adamları o kadar beceriklidir ki 1977'den beri esaslı bir transfer yapılmadığı halde yine de düşük kapasite de dahi olsa işini yürütmüş ve bugünü bulmuştur.

Fakat iş adamının kafa yapısı ve uzun vadeli tecrübesi daha ziyade ithalata dönük alışmıştır. Bunun birçok sebebi vardır. Başlıca sebebi ithalatın kârlı, ihracatın karsız hatta zararlı olduğudur. İş adamının arkasında onun zararını karşılayacak bir Devlet babası olmadığı için ./..

hiç kimse, iş adamından zararına çalışmasını bekleyemez.

Türk parasının kıymeti oldum olası serbest piyasa kıymetine resmi olarak uydurulmamış, dolayısıyla tahsisle elde edilen döviz çok da olsa az da olsa alış fiatı suni olarak düşük tutulduğundan bir avantaj sağlamış, çaba sarfedilerek ihracattan kazanılan döviz de satış bedeli düşük olduğu için daima dezavantajlı olmuştur.

Türk parasının kıymetini koruma mevzuatı diye yürürlükte bulunan bütün kanun ve kararnameler dış ticaret ve ihracat anlayışına tamamen terstir ve kanımca Türk parasının kıymetini koruyacağına aksine paramızın kıymetini düşürmektedir.

Lafila ihracat seferberlikleri ilân etmek, ihracat yapanı sözde destekleyip, yapmıyanı kösteklemek, kararnamelere ihracat mecburiyeti koymak, dahili talebi tazyikle kısma yoluna gitmek zorlama tedbirlerdir. Böyle ite kaka netice alınmamaktadır. Bunu da ilgililer bir türlü kabul etmemektedirler.

Halbuki iddia ettiğim gibi dışa açık bir ekonomik politikayla paramızın kıymeti dalgalanmaya bırakılırsa, o takdirde önce fevkalade düşecek olan Türk liramızın diğer dövizler e oranla kıymeti ihracatımızı cazip kılacak, dahili talebi kısacak ve yavaş yavaş bir dengeye oturacaktır. Bu olmadığı müddetçe ihracatımız hiçbir zaman bu memleketin ihtiyacı olan açığı kapatacak seviyeye ulaşamayacaktır.

./..

İş adamı kârlılık için çalışır. Hangi sahalarda kâr görürse işini oraya yöneltir. İhracatta kâr görürse biliniz ki ne yapıp yapıp ihracatı yapar. Elverişir ki bu saha kârlı hale getirilsin.

İhracat bir felsefe, bir mantalite, bir anlayış meselesidir. Her sabah kalkınca ihracat politikası yeniden düzenlenmez. Pazarlara yerleşmek, mal tanıtmak, taleplere göre nefaseti arttırmak, servis vermek, velhasıl müşteriye alıştırmak, rekabete ayak uydurmak zaman ister, sıkı çalışma ister ve dürüstlük ister.

Devletin yapacağı bir iş varsa, o da ihracata dönük yatırımları teşvik, kalitesiz mal ihraç edip memlekete leke getirenleri tekdür etmektir. Zorlama ve fiat tavanları koyularak Dünya borsalarını hiçe sayarak yapılmak istenen ihracat ancak karaborsayı körükler. Dolaylı dahi olsa, takas anlamına gelen anlaşmalı ihracat, Türk parasının kıymetini düşürür ve malımızı damping eden milletler geri kalan stoklarımızın piyasasını bozar.

Sayın Ticaret Bakanımızın ihracattaki çabalarını takdir etmemek mümkün değildir. Ancak günümüze ve şartlara uygun bir ihracat politikamız bulunmadığından arzu ettiği inkişafı görememektedir. Onlar ihracata yön veren politikayı çizsinler, gerisini tüccar ve sanayiciye bıraksınlar.

Burada bilhassa şuna değinmek isterim ki, bir taraftan Batının borçlarımızı ertelemesini, taze para vermesini isterken, diğer taraftan onların alacaklarına karşı bir ./. ..

nevi teminat olarak gördükleri mallarımızın Doğu Blokuna ipotek edilmesi fevkalade yanlış bir politikadır.

Tam bir sene evvel ihracatın ehemmiyetini dile getirmiş ve derhal harekete geçilmesi lâzım geldiğine işaret etmiştik. Diğer taraftan yapılan devalüasyondan sonra kaldırılan vergi iadelerinin ihracatı tersine etkilediğini belirtmiştik. Neticede vergi iadeleri tekrar geri geldi, fakat bir sene vakit kaybetmiş olduk. Ayrıca, bir yıl boyunca hızla artan iç fiyalar hem devalüasyonu hem de vergi iadelerini yetersiz aletler haline getirmiştir.

İleri sürdüğümüz fikirler bugün de dinlenmez, tedbirler alınmazsa ve özellikle yanlış bir para politikasında ısrar edilirse, yine dönüp dolaşıp aynı noktaya geleceğiz.

TURİZM

Dünyada turizmden büyük gelir elde eden bir takım ülkeler vardır. Bunların kimisi denizinden, kimisi gölünden, kimisi dağından, kimisi de eski eser ve arkeolojilerinden faydalanırlar. Gelgelelim, bizim memlekette Allah'ımıza çok şükür bu nimetlerin hepsi olduğu halde, vatandaşın yurt dışına çıkması kısıtlanıncaya kadar turizm gelirlerimiz ters bakiye vermiştir.

Neden? Yine yanlış politikamızdan. Günah yalnız devletin değil hepimizindir. Politika dediğim zaman da turizm politikasını kastediyorum.

Turizm; bilinçli yaklaşım, liberal görüş, kuvvetli ve zamanında biten alt yapı, bölgesel turizmleşme ve turizm yatırımı yapacaklara teknoloji, bilgi, uzun vadeli kredi, turizm sahasında çalışacaklara da görgü, eğitim ve tecrübe verilmesini gerektirir.

Memleketimizin turizm davasına bir göz atmak için davet edilen Columbia Üniversitesinden bir profesör, yaptığı ilk incelemede şu neticeyi elde etmiş:

Türkiye'de mevcut turistik yatak adedi mahdut olduğundan turizm gelirini 2 türlü arttırmak mümkündür.

- a. Paralı ve lüks organizasyona dönük turist getirmek.
- b. Turistik tesislerin senelik kullama zamanını uzatmak.

Paralı turistlerden ne kastediyorsunuz dedim. "En az bir hafta kalacak, rahat para harcayan, buna karşılık da rahatına düşkün yani, suyun akmasını, elektriğin yarmasını, akşam yemeklerinde Avrupa içkilerinin içilmesini, kendi sigarasını bulmasını, istediği zaman memleketiyle telefon ve teleksle görüşebilmesini, parasını rahatça bozdurabilmesini, bundan herhangi bir kaybı olmamasını, ve gece eğlencesinin bulunmasını isteyenleri" dedi. Ve buna ilâve etti "uçakların muntazam çalışması, meydanların temiz olması, muhtelif klüplerin bulunması v.s. gibi hususlar paralı turistlerin yurdumuza gelmesi için temel şartlardır".

Ben de kendisine cevap verdim: "Bizim memlekette felsefe bugün kitle turizmi felsefesine daha fazla uymaktadır. Kitle turizmi tercih edilmektedir,

Kendisinin cevabı da "memleketiniz henüz buna pek hazır değildir. Azami geliri elde edemezsiniz" oldu.

Memleketimizin etrafı denizdir, turist doğru dürüst balık bulamaz. Hava meydanlarımızı bilmem izaha lüzum var mı?

./..

Dahili THY tarifeleri turizmi tersine etkilemektedir.

Turizmle ilgili bir yatırım için resmi mercilere baş vurulduğunda sanki turizme ihtiyacımız yokmuş gibi müşğûlat görülmektedir. Bırakınız sendikaların turizm sezonunda ortaya çıkardıkları ihtilafları, turizme yatırım yapan kişi veya kuruluş nerdeyse sadece enflasyona karşı parasının kıymetini korumuş oluyor. Bu daldaki rantabilite imrenilmeyecek kadar düşüktür.

Nitekim, büyük otellerimizin hepsi Emekli Sandığının malı veya bankaların ortaklığıdır. Ortaboylu aile veya şahıs otelleri de ayakta durabiliyorlarsa patronun her an başında bulunmasından böyle oluyordur.

Büyük çapta turizm bir sanayi haline gelmiştir. Planlaması en az bir sene evvelinden turist ve seyahat acentaları tarafından yapılır. Bunun için mutlak ve mutlak kuvvetli dış bağlantılar, dışarıda iyi münasebetler tesis edilmelidir.

Ben o kanaatteyim ki, bir Türkler görgümüz ve anlayışımızla turizmi bu kadar yaparız ve daha ileriye götüremeyiz. Mutlaka turizmden para kazanacaksak dış teknolojiye ve ortaklığa ihtiyaç vardır. Tıpkı bir otomobil, bir çelik fabrikası veya bir petro-kimya tesisi kurar gibi.

./...

Bize turizmden 1 milyar dolar kazandıracak dış yatırımcılara yahut turizmcilere bunun 1/4'nü yani 250 milyon doları, bizim rahatlıkla ve kıskanmadan verebilmemiz gerekir. Turizm sanayiinde de, her yerde olduğu gibi önce vereceksiniz, sonra alacaksınız. Bunun başka türlü yolu yoktur. Hatta, yazlık ev yapmak isteyen ecnebilere arsa satarım. Aynen Kuzey Afrika milletlerinde, İspanya, İtalya ve Yunanistan'da olduğu gibi.

YABANCI SERMAYE MESELEMİZ

Bir insanın bir işi yapmaya parası yetmiyorsa ve işi yapmak istiyorsa hem borç alır, daha da yetmiyorsa hissesinin bir kısmını başkasına satar. Hatta işi iyi bileni sermaye koymadan bile ortak edebilir. Bu yabancı sermaye konusu dın dünyaya karşı biz işadamlarını en mahcûp eden, en müşgûl duruma sokan bir konudur.

Niçin, Çünkü kağıt üzerinde bir yabancı sermayeyi teşvik kanunu vardır. Bu kanunun işlediğini resmen iddia ederiz. Fakat, fiiliyatta, yabancı sermayeye olmadık müşkülâtı gösterip bezdirir ve gitmesine sebep oluruz. Olabilir ki yabancı sermaye kanunumuz eskidir, günün şartlarına uymamaktadır ve bazılarının deyimiyle Türkiye'yi istismara açıktır.

Dahili THY tarifeleri turizmi tersine etkilemektedir. Turizmle ilgili bir yatırım için resmi mercilere baş vurulduğunda sanki turizme ihtiyacımız yokmuş gibi müşgûlat görülmektedir. Bırakınız sendikaların turizm sezonunda ortaya çıkardıkları ihtilafları, turizme yatırım yapan kişi veya kuruluş nerdeyse sadece enflasyona karşı parasının kıymetini korumuş oluyor. Bu daldaki rantabilite imrenilmeyecek kadar düşüktür.

Nitekim, büyük otellerimizin hepsi Emekli Sandığının malı veya bankaların ortaklığıdır. Ortaboylu aile veya şahıs otelleri de ayakta durabiliyorlarsa patronun her an başında bulunmasından böyle oluyordur.

Büyük çapta turizm bir sanayi haline gelmiştir. Planlaması en az bir sene evvelinden turist ve seyahat acentaları tarafından yapılır. Bunun için mutlak ve mutlak kuvvetli dış bağlantılar, dışarıda iyi münasebetler tesis edilmelidir.

Ben o kanaatteyim ki, bir Türkler görgümüz ve anlayışımızla turizmi bu kadar yaparız ve daha ileriye götüremeyiz. Mutlaka turizmden para kazanacaksak dış teknolojiye ve ortaklığa ihtiyaç vardır. Tıpkı bir otomobil, bir çelik fabrikası veya bir petro-kimya tesisi kurar gibi.

./..

Bize turizmden 1 milyar dolar kazandıracak dış yatırımcılara yahut turizmcilere bunun 1/4'nü yani 250 milyon doları, bizim rahatlıkla ve kıskanmadan verebilmemiz gerekir. Turizm sanayiinde de, her yerde olduğu gibi önce vereceksiniz, sonra alacaksınız. Bunun başka türlü yolu yoktur. Hatta, yazlık ev yapmak isteyen ecnebilere arsa satarım. Aynen Kuzey Afrika milletlerinde, İspanya, İtalya ve Yunanistan'da olduğu gibi.

YABANCI SERMAYE MESELEMİZ

Bir insanın bir işi yapmaya parası yetmiyorsa ve işi yapmak istiyorsa hem borç alır, daha da yetmiyorsa hissesinin bir kısmını başkasına satar. Hatta işi iyi bileni sermaye koymadan bile ortak edebilir. Bu yabancı sermaye konusunun dünyaya karşı biz işadamlarını en mahcup eden, en müşgöl duruma sokan bir konudur.

Niçin, Çünkü kağıt üzerinde bir yabancı sermayeyi teşvik kanunu vardır. Bu kanunun işlediğini resmen iddia ederiz. Fakat, fiiliyatta, yabancı sermayeye olmadık müşkülâtı gösterip bezdirir ve gitmesine sebep oluruz. Olabilir ki yabancı sermaye kanunumuz eskidir, günün şartlarına uymamaktadır ve bazılarının deyimiyle Türkiye'yi istismara açıktır.

Kanun işlemiyorsa işlerlilik getirilir, yahut günün şartlarına uydurulur, ya da yenisi yapılır. Hiçbir bürokratin politik eğiliminden dolayı mevcut yabancı sermaye kanununu dilediği gibi tatbik etmeye hakkı yoktur.

Ben yabancı sermaye hayranı değilim. Fakat şunu iddia ederim ki, memleketin kalkırmasında, istihdam yaratılmasında, vergi ödermesinde, ve de memlekete teknoloji getirilmesinde yabancı sermayenin büyük rolü olmuştur. Bundan sonra da olmaya devam edecek, hattâ daha da ehemmiyet kazanacaktır.

Komunist Çin'in Amerikan otelleriyle donatılmaya çalışıldığı, Rusya'nın Amerika'dan petrol arama makinalarının ve kompüterin tekniğini satın aldığı bir devirde "yabancı sermayeyi istemezük" demek bilmem ne kadar vatanperverliktir.

Yabancı sermaye gelmek ister, zorluk çıkarırız. Genişlemek ister, müsaade vermeyiz. Satıp gitmek ister, neredeyse yatırdığı parayı zor veririz. Bu vaziyette yabancı sermaye Türkiye'ye niçin gelsin?

Türkiye'yi ziyaret eden Alman, İngiliz ve Fransız sanayi heyetlerinin memleketlerine döndüklerinde verdikleri özel raporlar içler acısıdır.

Ne yapılabilir? Tavsiyem:

Mutlaka ihracata dönük yatırımlarla ilgili, mutlaka turizmle ilgili, mutlaka ağır sanayii ile ilgili yeni sermaye kanunları getirmeliyiz. Bunlar, probleme pratik yönden yaklaşacak şekilde olmalıdır. Kısacası; alacağımızdan vereceğimizi iyi hesaplayıp kısıkmamalıyız.

Hattâ, yabancı sermayenin gireceği sahaları bile tayin edebiliriz. Fakat, mevcut yabancı sermaye kanununa uyarak gelmiş olan ve şartlara riayet eden ecnebi sermayeyi de kaçırmamamız lâzımdır. Yoksa memlekete yazık olacaktır.

İŞÇİ DÖVİZLERİ

İşçi dövizlerini memlekete celbetmek için alın olmaya lüzum yoktur.

Paramızın resmi kur - serbest piyasa değeri 85-88'den, bilemediniz 110'dan fazla farklılık gösterdiği anda mini ayarlamalar yapılmalıdır. Aksi takdirde, fasılalarla yüksek seviyeli devalüasyonlar yapıldığında işçi, lâzım olduğu kadar paraını karaborsada değerlendirmek, bakiyesi için de beklemek siyasetine yönelmektedir.

Şimdiye kadar işçinin, dövizini yatırımlara kanalize eden projelerin pek azı muvaffak olmuştur. İşçiye yatırımlara

istirak etmesini ve orada kendisinin yurda döndüğünde çalışabileceğini söylemek pratikte geçerli değildir ve bu slogana işçi artık itibar etmemektedir.

Gerek bulundukları ülkelerin yaşantılarına alışmaları, orada yuva kumaları, gerekse evlâtlarının orada doğmuş olması, ve özellikle son zamanlarda memleketteki tedirginlik, işçilerimizi yavaş yavaş bulundukları yerlerde devamlı olarak yerleşmek eğilimine itmektedir.

Ayrıca, işçimizin hayat standardı yükselmiş, talebinin miktarı ve nefaseti artmıştır. Başka bir deyimle, işçi bulunduğu yerde daha rahat etmek istemekte, daha konfor aramakta ve daha çok para harcamaktadır. Bu hâl böyle devam ettiği sürece bu alışkanlık gelişecek ve korkarım ki dışarıda çalışan işçilerin adedi arttığı halde gelen döviz o nisbette artmayacaktır.

İşçinin kazandığı döviz memlekete getirmek için düşük faizli uzun vadeli mesken kredisi vermek, karaborsada prim yapan vasıtayı derhal döviz karşılığı satmak gibi kombinezonlar bulmak mecburiyetindeyiz.. Başka bir deyimle, bu durum 1 DM'ı hükümetin ısrar ettiği resmi kurdan daha fazlaya almak demek oluyor. Yani, dönüp dolaşıyor, yine TL'nın suni olarak kıymetinin yüksek tutulmasına çalışıldığı noktasına geliyoruz.

./..

ÖZEL DIŞ KREDİ

İçinde bulunduğumuz zor şartlara rağmen bazı dış finansman kuruluşları, hâlâ özel sektörün bir kesimine kredi vermeyi arzu ediyorlar. Memleketin bu kadar dövize ihtiyacı olduğu bir devirde, dışardan kredi bulan özel sektörü hükümet teşvik edeceğine, nerdeyse suçlama yoluna gidiyor. Nitekim son zamanlarda bu tip krediler Maliye Bakanlığı tarafından red edilmektedir.

Yabancı kredi müesseseleri özel sektörün daha rantabl çalıştıklarını bildiklerinden, enteresan projelere kredi vermekten çekimmemektedirler. Aksine bunu teşvik etmektedirler.

Bankacı olmamakla beraber bildiğim bir şey var. O da bir kuruluşun, bir kimsenin ve bir devletin kuvvetli olduğu zaman kredi alma olanağının çoğaldığıdır. Nitekim, Merkez Bankasında 2 milyar dolardan fazla döviz rezervimiz olduğu bir devirde uzun vadeli düşük faizli kredi bulma yoluna gidilmesini tavsiye ettiğimiz zaman, eldeki rezervlerin kullanılamaması ve de enflasyonist tesiri olacağı görüşüyle bundan saf-ı nazar edilmişti.

Kısa vadeli DÇM kredileri zararlı olmuştur ve uzun vadede dış kaynak yaratacak yatırımlara gidileceğine günlük ihtiyaçlara yöneltilmiştir. Doğrudur, bunlara büyük faiz ödenmiş hem de devlet garantisi altında.

Ancak, memleketin faydasına olan orta ve uzun vadeli enteresan kredilerin red edilmesinden, hele bunları özel sektör buldu diye yüz çevrilince yalnız memleket kaybetmektedir.

DIŞARDA İŞ YAPAN FİRMALAR

Gurur duyuyoruz ki son zamanlarda bilhassa müteahhitlerimiz dış ülkelerde büyük taahhüd işlerini doğrudan alabilmektedirler. Vaktiyle bunlar taşaron şeklinde çalışıyorlardı. Bu da Türk iş adamına imkân verildiğinde nasıl diğerleriyle boy ölçüşebileceğini gösteren en büyük delildir.

Bu gibi müteşebbislere ve kuruluşlara azami kolaylığı göstermek hepimizin vazifesidir. Diğer taraftan Avrupa'ya yerleşmiş irili ufaklı iş yapan çok sayıda Türk vardır. Bunların hepsi kaynak yaratmaktadırlar. Fakat kimisinin kuruluşu resmen yapılmadığından kimisinin de işine gelmediği için, memleketi, yarattığı kaynaklardan istifade ettirmemektedirler.

Bunda onlara hak vermemek elden gelmiyor. Resmi kurdan dahi döviz gönderseler, resmen müsaadesi bulunmayan bir kuruluş olduklarından sorgu ve sualle karşılaşılıyorlar, başlarına olmadık işler geliyor!

Müteahhitlerimiz zannediyorum daha yurda para gönderecek şekilde taahhüdlerini ikmal etmemişlerdir. İş yine Türk parası kıymetini koruma kanununa dayanıyor ve TL'nin serbest tedavül edememesine geliyor.

Bu kişilere uzun vadede itimat, emniyet vermezsek ve göndermemekte avantajları devam ederse, kazandıkları döviz yurda girmeyecektir.

Hükümetimiz dışarda iş yapmayı teşvik etmelidir. Bu işlerin kurulması için resmen döviz veremiyorsa dışardan temin edilen kredileri kabul etmeli ve bu iş yerlerini geçerli saymalıdır. Aksi takdirde bu sahada da kaybımızın olmamasına imkan yoktur.

İşte Muhterem Dinleyiciler, detaya inmemekle beraber, dış ekonomik ilişkilerimizde önemli saydığım hususlara değinmek istedim.

Bugün, politikayla ekonomi birbirine yakından bağlıdır ve biri düzenli olmadan öbürü de sağlıklı olamaz!

Bu bakımdan Türkiye'mizin dış ilişkilerinde, Washington'da ve diğer önemli merkezlerde çok kuvvetli ve uyanık olmalıyız. Sefaretlerimizi public relations ilişkileri için techiz etmeliyiz. Amerikan senato ve kongresinde lobbying işlerine ehemmiyet vermeliyiz.

Müşterek Pazara girmemiz konusunda son zamanlarda çok yazıldı. Mutlaka ve mutlaka Brüksel'de özel sektörün bir bürosu olmalı ve işleri gayet yakından takip edip, buradaki ilgili kuruluşlarla dialog kurmalıyız.

Herşeyi devletten beklemek doğru değildir. Kâr etmekte özel sektör nasıl ki devletten daha mahirse parayı da daha isabetli neticeler alacak yerlere harcamakta gene özel sektör maha-

./..

retini göstermelidir.

Elverir ki devlet özel sektöre destek olsun, birbirlerine güven ve saygı beslesinler.

Maalesef son bir senede devletin özel sektöre müdahalesi gittikçe artan bir tempo göstermiştir. Bu doğru değildir ve uzun vadede memlekete büyük zarar verecektir.

Dış ekonomik anlayışımızın süratle değişmesi ve Türkiye'nin dışa açılması lâzımdır. Burda mutlaka Batı demiyorum. Nereden Türkiye kendisine faydalı imkân bulabilirse oralarla iş yapmalı, münasebet tesis etmeli ve ilişkilerini kuvvetlendirmelidir.

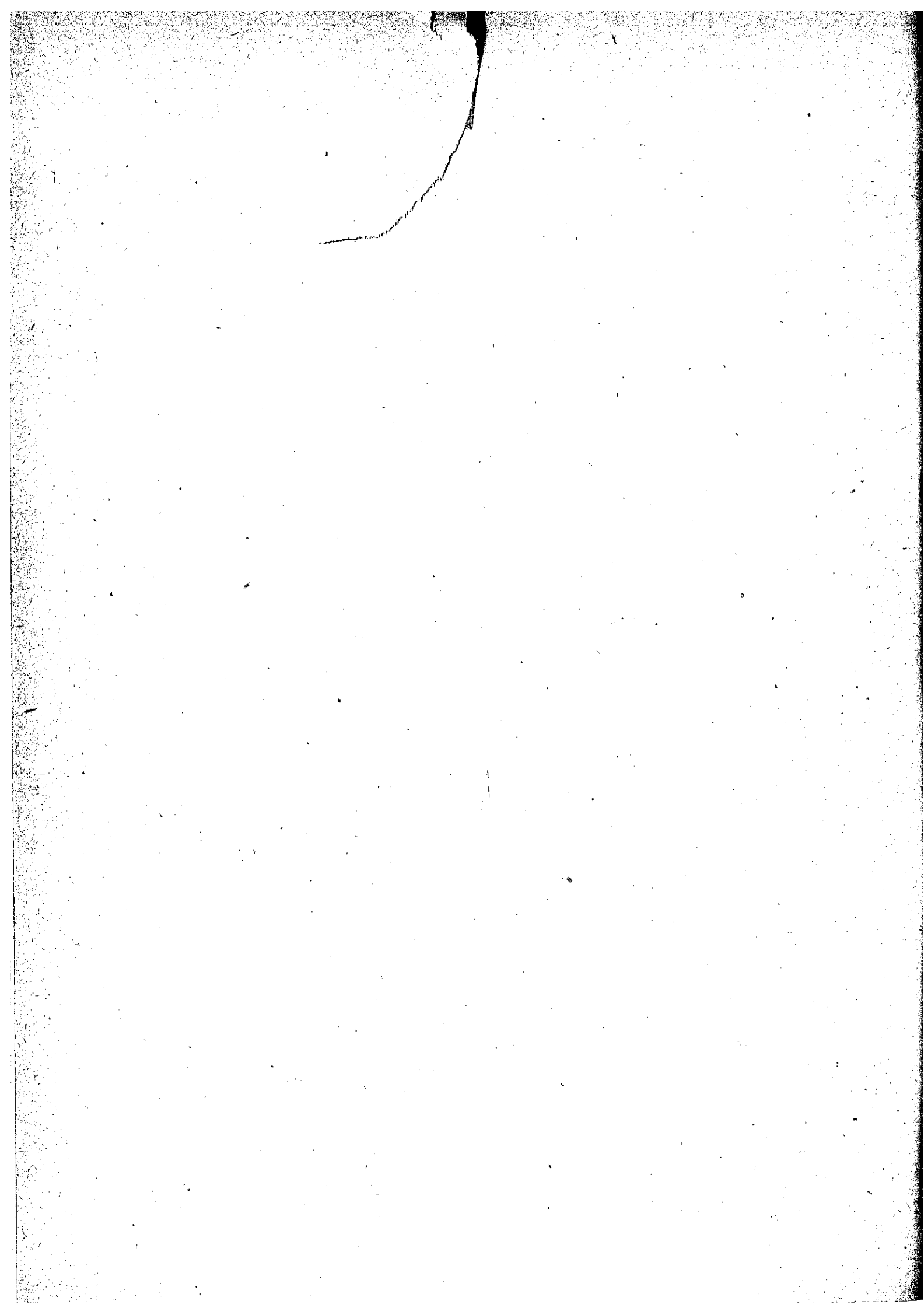
Artık dünyada belli bir kuvvet dengesinin ortaya çıktığı açıktır. Bunların hiçbirisine bağlı olmadan, memleketin demokratik düzen içersinde kalkınması için, hangi tarafa ağırlık vereceğimizi gayet iyi hesaplamamız gerekiyor.

Hadiseler Türkiye'yi birçok defalar yol ağzına getirmiştir ve bir tercih yapma durumuna sokmuştur. Bugün yine bir yol ağzındayız ve tercih yapmak durumundayız. Batıdan kopma manasına gelecek her tercih bizi demokratik düzenden uzaklaştıracaktır.

./..

Şimdiye kadar geri dönölmesi imkânsız bir yola girilmemiştir. Bu defa da hata yapılmamasını kuvvetle ümit ederim. Aksi takdirde bedelini çok ağır ödüyor olduğumuz demokrasiye, memlekete ve hepimize yazık olacaktır.

NAIM TALU

1979 SENESİNE GİRERKEN İÇ VE DIŞ FİNANSMAN SORUNU

Naim TALU

Konumuz olan iç ve dış finansman sorunlarına değinmeden evvel, mevzumuz ile ilgisi dolayısıyla, bankacılık sistemimiz ve bu sisteme müessir olan bazı sloganlara temas etmek istiyorum.

Zamanımızda bankacılık ve fonksiyonları mevzuunda büyük anlayış değişiklikleri meydana gelmiş olmakla beraber, bugün de muayyen gayelerle kurulanlar hariç, bankalar para ticareti ile uğraşan itimat müesseseleridir. Diğer bir tabirle bankacılar, kendilerine itimat edilerek verilen paraları kullanan kimselerdir. Ayrıca bankalar memleket içinde ve dışında ticarî muamelelere tavassut eden, bu muamelelerin süratle ve güven içinde yürümesini temin eden müesseselerdir. Bu sebeplerle bankacılıkta itimat, itibar ve sır saklama en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bankacılar biraz evvel temas etmiş olduğum itimat, itibar ve sır saklama unsurlarına en ufak bir gölgenin dahi düşmesine imkân vermemeye azamî gayret gösterirlerken, memleketimizde ilgili veya ilgisiz pek çok kimse bankalar ve bankalar sistemi ile ilgili konuşmalar yapmakta, müतालalar serdetmekte, sloganlar ortaya atmakta, ve bu hal biraz sonra temas edeceğimiz iç finansman mevzuunda büyük görevler yüklenmiş olan bankaların inkişafı üzerine menfi tesirler icra etmektedir.

Bu nevi sloganlar münhasıran bankacılıkla ilgili olmayıp, memleketimiz bir müddetten beri içinde bulunduğumuz siyaset şartların ve siyaset anlayışımızın sonucu olarak, âdeta bir takım sloganlarla idare edilmekte veya asgarî ölçüde alınan veya alınmayan tedbirlerde bu nevi sloganlar büyük ölçüde müessir olmaktadır.

İleride dış finansman mevzuunda temas edeceğimiz yabancı sermayeye bu memleketin ihtiyacı olduğu halde, nihat olarak bu nevi sermayenin memlekete ne kazandırdığı, kaç kişiye yeni iş imkânı açtığı, nasıl bir yeni teknoloji getirdiği, ne kadar vergi kaynağı yarattığı gibi hususlar akılcı bir anlayış ile tetkik edilmeden birçok kimseler bu mevzuda ortaya atılan sloganları benimsemekte ve sonuçta memlekete yabancı sermaye gelmemekte veya gelmesine imkân verilmemektedir.

AET ile olan ilişkilerimizde de, ortaya atılan sloganlar hemen kendine taraftar bulmakta, getireceği mahzurlar ile menfaatlerin dengeli hale getirilmesi için gerekli gayretlerin gösterilmesi yerine, âdeta bir şaşkınlık içinde gözüümüzün önünde adım adım kurulmakta olan Avrupa Birliği seyredilmekte, bir takım memleketlerin önümüze geçmelerine imkân verilmekte ve memleketimizin, senelerden beri takip edilen siyasetin aksine, tam bir yalnızlığa itilmesine veya bu memleketin kabul etmeyeceği, etmemesi lâzım gelen istikametlere gitmesine seyirci kalınmaktadır.

Son zamanlarda sık duyulan bir slogan da dışa bağımlılık sloganıdır.

Herhangi bir memleketin kendi imkânlarını öncelikle kullanması kadar tabii bir şey yoktur. Ancak burada mühim olan bu imkânların var olması ve gerekli zaman içinde bu imkânların kullanılabilmesidir. Aslında bugünkü dünyamızda dışa bağımlı olmayan bir ekonomiden bahsetmeye imkân yoktur. Her ekonomi şu veya bu ölçüde dışa bağımlıdır. Memleketimiz birçok bakımlardan şanslı ve kendikendine yeter halde olmakla beraber, yeraltı ve yerüstü servet ve imkânları bakımından olsun, teknoloji bakımından olsun tamamen kendi imkânları içinde ve istenilen zaman zarfında sanayileşmesini tamamlayacak güce sahip değildir.

Kendikendimizi kandırmamız çok kolaydır ama kendi söylediklerimize kendimizin inanması meseleleri çözmek için kifayyetli değildir. Bu memleketin idaresinde söz sahibi olan herkese düşen görev, hakikatları hiç bir önyargıya kapılmaksızın görmek, bunları göstermek ve daha da mühimi, memleketin uzun vadeli menfaatleri istikametinde gerekli kararları, kısa vadeli endişeleri nazarı itibare almaksızın, tatbik mevkiine koymaktır.

Bir müddetten beri bankacılıkla ilgili olarak ortaya atılmış olan sloganların ana teması, bankacılık sistemi ekonomik gelişmemize paralel inkişaf göstermemekte, krediler zengini daha zengin edecek şekilde kullanılmakta, krediler gerek müessese ve şahıslar bakımından gerekse bölgesel olarak adil bir şekilde dağıtılmamakta şeklinde tezahür etmekte ve bunlara sebep olarak ta, bankalar sermayesinin muayyen ellerde toplanmış olması gösterilmektedir.

Halbuki, memleketimizde bankaları, özel bankalar ve yönetimi kamu kontrolünde olan bankalar olarak bir tasnife tabi tutacak olursak, 1977 senesi sonu rakamlarına göre kredilerin takriben %15'inin özel bankalarca ve %80'in üzerindeki kısmının ise yönetimi kamu kontrolü altında olan bankalarca dağıtılmakta olduğunu görürüz. Bazı tarifler bakımından bu nispetlerin bir miktar değişmesi mümkündür ama esası değiştirmez. Görüldüğü üzere, bankalarca dağıtılan kredilerin büyük bir kısmı kamu kontrolünde olan bankalarca dağıtılmaktadır. Bu bakımdan, var olduğu ileri sürülen aksaklıkların sebebi olarak, bankalar sermayelerinin muayyen ellerde toplanmasını göstermek pek realist bir görüş olarak karşımıza çıkmamaktadır.

Aslında ileri sürülen fikirler de kabili münaakaşadır. Kanaatimizce bu şekilde fikirlerin ortaya çıkmasında bir takım anlayış farklarının mevcut oluşu rol oynamaktadır. Daha evvel de işaret ettiğim üzere, muayyen gayelerle kurulmuş olanlar hariç, bankalar, halkın kendilerine emanet ettiği paraları kullanan müesseselerdir. Bu paralara, sosyal gayeli fonlar gibi bakmaya imkân yoktur. Bankalar elbetteki bu paraları, planların ve hükümet programlarının istikametinde kullanmaya özen göstereceklerdir ve göstermektedir. Ancak bankaların önemle üzerinde durması gerekli olan bir husus ta, kendilerine emanet edilen bu paraları tehlikeye düşürmeden, geri gelmesi müemmen bir şekilde kullanmaktır. Bankalar için fevkalâde önemli olan bu hususa riayet edilmesi zarureti bankaları bankacılık anlayışı içinde krediye lâyık müessese ve şahıslarla kredi muamelesi yapılmasına sevk eder. Bunun aksini bankalardan istemek bankacılık sistemini kökünden sarsmak ve ekonomiyi içinden çıkılmaz hale getirmek olur. Kabul edilmesi

lâzımdırki, bankalar mevduatı, memlekette yaşayan insanların geçimlerine yardımcı olmak üzere seyyanen dağıtılacak fonlar değildir. Verilecek her kredinin ticarî veya sanâî bir faaliyetle ilgili olması, bu faaliyetleri yürüten şahıs veya müessesenin bu işleri yürütecek ehliyeteye sahip olmaları, bu şahıs ve müesseselerin aldıkları bu kredileri vadelerinde geri ödeyecek güçte bulunmaları bankacılığın şaşmaz kaideleridir.

Bölgelerarası adaletsizlik meselesine gelince, burada da vaziyet gayet sarihdir. Daha evvelce de ifade ettiğim üzere, bankalar kredileri, ufak çaptaki istisnalar hariç, ticarî ve sanâî faaliyetlerle ilgili olarak verirler. Eğer bir bölgede kredi alacak durumda ticarî ve sanâî faaliyet mevcut değilse bankalar kime kredi verecektir?

Şunu sarahaten ifade etmek isterimki, bankalarımız memleketin neresinde olursa olsun, krediye müstahak bir teşebbüs görürlerse oraya kredi verirler. Ama evvelce de ifade ettiğim gibi, münhasıran sosyal gayelerle kredi verilmesi bahis konusu olamaz.

Şube açılması mevzuunda da durum aynıdır. Bankalar şube açarken, birkaç senelik zararı esasen kabul etmektedirler. Herhangi bir yerde şube açılması için, o bölgede mevduat toplamave kredi talebi potansiyelinin mevcudiyeti lâzımdır.

Bu mevzuda son olarak şunu söylemek isterim. Bir cemiyetteki müesseselerin birbirlerinden çok farklı olmasını beklemek doğru değildir.

Zira müesseselerin durumlarını, içinde bulunduğu cemiyetin seviyesi tespit eder.

Bu anlayış içinde ben diyorumki, bu cemiyette, ileri seviyedeki memleketlerdeki müesseselerin seviyesine en fazla yaklaşmış olan müesseselerin başında bankalarımız gelmektedir. Elbetteki her müessesenin, her sistemin geçen zaman içinde bazı değişikliklere tabi tutulması gerekli olacaktır. Ama bunun yolu, özellikle bankalar sistemi için, hakikatleri ve memleket menfaatlerini göz önünde bulundurmak suretiyle doğruyu bulmaktır.

Buraya kadar bankalarla ilgili bazı hususlara temas etmemin sebebi iç ve dış finansman sorunu ile bankalar sisteminin yakın ilişkisidir.

Ekonomimizin pek çok probleminin mevcut olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Ama zannediyorumki bütün meselenin altında yatan ana sorun, iç ve dış finansman meselesinin halledilmemiş olmasıdır demek pek de yanlış olmayacaktır.

Filhakika, dün de, bugün de ekonomimiz istenilen ölçüde bir kalkınma için gerekli olan iç kaynaklara sahip olamamıştır. Bu yüzdendirki, bütün hükümetler Merkez Bankası kaynaklarına aşırı ölçüler içinde müracaat etmişlerdir.

Bilindiği üzere, iç finansman mevzuunda iki ana kaynak, vergi gelir-

leri ve bankalar mevduatıdır. Kalkınmamızı sağlam kaynaklara dayandırmak için vergi gelirlerimizin artırılması zarureti açıktır. Ancak bu anlayış içinde yeniden alınması düşünülen tedbirlerin, kısmen adaletsiz, kısmen de ileriki seneler gelirlerini frenleyici istikamette tedbirler olduğunu görmekteyiz.

Memleketimizde herkesin bildiği ve üzerinde birleştiği husus şudur. Bugünkü vergi sistemimiz, kolaylıkla vergi alınan sektörlerden gereğinden ve tahammül edilebilir hadlerin üzerinde vergi almakta, yeni gelirlere ihtiyaç duyulduğunda, yine bu sektörlerle müracaat edilmektedir. Üzerinde durmak istediğimiz konu ücretlilerin durumu ile kurumlar vergisidir. Herkesce bilindiği üzere, memleketimizde ücretliler büyük bir vergi yükü altında bulunmakta ve özellikle 1963 senesinde o zamanki şartlara göre tespit edilmiş olan gelir vergisi dilimleri o zamandan beri paramızın iştirak gücündeki değişiklikler nazarı itibare alındığında, tahammülü güç sonuçlar doğurmaktadır. Memleketimizde süregelen fiyat artışları, arkadan yetersiz ölçüde de olsa bunu takip eden ücret artışları sebebiyle ücretlilerin büyük kısmı ağır vergi yükü altına girmişler, bu kanaldan gelen vergi gelirleri artışlar kaydetmiş, ancak bu artış sosyal adaletsizliği de beraberinde getirmiştir. Son defa düşünülen değişikliklerin bu hali bir miktar da olsa hafifleteceği ümit edilirken, aksine bu grubun durumu daha da ağırlaştırılmaktadır. Her ne kadar alt gelir dilimlerinde olan ücretlilerin durumunun, üst gelir dilimlerinden alınan fazla vergilerle düzeltilmekte olduğu ifade edilmekte ise de, kanaatimizce alt gelir diliminde olanların dahi vergi yüklerinin çok cüzi de olsa hafifletilmesi çok geçici bir devreye inhisar etmekte olup,

düşünülen tedbirler yürürlüğe girdiği takdirde, tüm ücretliler daha büyük tazyik altına sokulmuş olacak ve bu da değişik mahzurlarını beraberinde getirecektir.

Kurumlar vergisi mevzuunda ise durum, memleketimizin ileriki senelerdeki yatırımlarını kısıtlayıcı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bütçe giderlerinde cari harcamaların payının yüksek olduğu, transfer harcamaları olarak görülen meblağın yine büyük ölçüde cari harcamalara gitmekte olduğu vakası karşısında, getirilmek istenilen tedbirler, yatırıma gidecek fonların sosyal fonlar haline dönüşmesini doğuracak ve savurganlığı önleme sloganını benimsemiş yetkililer bu vasıta ile savurganlığı teşvik eder hale geleceklerdir.

Vergi gelirlerinin artırılması lazımdır. Bunun yolu, kolay yolu tercih ederek hem adaletsizlik yaratmak hem de yatırımları önlemek olmamalı, aksine, şimdiye kadar vergi kapsamına girmeyen sektörleri vergi kapsamına almak veya az vergi veren veya az vergi verme yolunu bulanlardan gereği kadar vergi almak ve vergi tahsil usullerini kolaylaştırmak suretiyle gelirleri artırmak olmalıdır.

İç finansman mevzuunda ikinci ana kaynak olan bankalar mevduatına gelince, burada şunu görüyoruz. Meseleye satıhta baktığımız zaman bankalar mevduatının oldukça tatminkâr ölçüler içinde artmakta olduğunu söylemek mümkündür. Ancak mevduat artışlarına enflasyon hızı ile mukayese etmek suretiyle baktığımız zaman, diğer bir ifade ile artışı sabit rakamlarla ifade

edersek, artışın kifayyetli olduğunu söylemeye imkân yoktur.

Bilindiği üzere, Merkez Bankası emisyonları ile mevduat arasında bir ilişki mevcuttur. Memleketimizde mevduat artışının büyük ölçüde hakikî tasarruflardan ziyade, Merkez Bankası emisyonlarına dayanmakta olduğu bir vaki'dir ve bu sağlıklı bir yol değildir.

Yine bilindiği üzere, memleketimiz, emisyon artışlarının, üretim artış hızının çok üzerinde olması sebebiyle enflasyonist tazyikden kendini kurtaramamaktadır. Bu gidişin her halükârda düzeltilmesi zarurîdir. Bunun düzeltilmesi ancak hükümetlerin ekonomi ve maliye politikasının sağlıklı olması ile mümkündür.

Merkez Bankası kredilerine baktığımız zaman, bunların hemen hemen münhasıran Hazineyi ve kamu kesimini finanse eder, hem de ekonominin taşıyamayacağı ölçülerde finanse eder halde olduğu görülmektedir.

Bu hal fiyat artışlarını körüklemekte ve fiyat artışlarının başlıca amillerinden biri olmakla kalmamakta, Merkez Bankası'nın, dengeli bir para-kredi politikası izleme, para piyasasını tanzim etme, kredilerin sektörler arasında dengeli dağılımı için gerekli tedbirleri alma imkânlarını ortadan kaldırmakta, diğer bir deyişle para piyasasını ekonomik gidişe uygun bir şekilde tanzim için Merkez Bankası'nın manevra kabiliyetini ortadan kaldırmaktadır.

Bu arada, Merkez Bankası'nda Hazine'ye verilmekte olan kısa vadeli avans hesabına temas etmek isterim. Bütçenin %15'i nispetinde kullanılabilen bu hesabın bakiyesi, bütçenin fiyat artışları sebebiyle aşırı ölçüde büyümesi sebebiyle yüksek rakamlara balığ olmaktadır. Aslında, Hazine'nin sene içindeki ihtiyaçlarını karşılamak ve sene sonlarında da kapatılması icap eden bu hesap, süregelmekte olan bütçe açıkları ve kamunun verdiği imkân sebepleriyle devamlı borç bakiyesi verir halde kullanılmakta ve seneden seneye büyük artışlar göstermektedir. Ortada başka hiç bir sebep olmasa dahi, bu tatbikat fiyat artışları için kâfi bir sebeptir. Merkez Bankası'nın Hazine'ye ve kamu kesimine zorunlu olarak verdiği krediler sebebiyle yaptığı emisyonu, diğer sahalardan yapacağı kısıntılarla azaltma imkânı artık kalmamıştır.

Eğer memlekette fiyat istikrarı isteniyorsa, diğer tedbirlerin yanında hatta bu tedbirlerden evvel, Merkez Bankası kredilerinin ve emisyon artış hızlarının makul ölçüler içinde kalması sağlanmalıdır.

İç finansman meselesinin çözümünü daha evvelce ifade ettiğim gibi büyük ölçüde vergi gelirlerinin ve bankalar mevduatının artırılmasına bağlı bulunmaktadır.

Memleketimizde bankalar, nezdlerindeki mevduatın artması için büyük bir gayret içindedirler. Bankalar bunun için devamlı olarak yeni şubeler açmakta, halkı bankalara alıştırmaya gayret etmekte, bu anlayışa yardımcı olmak üzere reklamlar yapmaktadır. Ayrıca, bankalar mevduat ile

kredi ilişkisine büyük önem vermekte kısaca, mevduat artışını dolayısıyla finansman ihtiyacını karşılamak için imkânları ölçüsünde her türlü gayreti göstermektedir.

Temennimiz yetkililerin bankaların göstermekte oldukları bu gayrete yardımcı olmaları, bir takım sloganların tesirinde kalarak bu çalışmalarını engelleyici tutum içine girmemeleridir.

Bu arada son zamanlarda Bankalar Kanunu'nun 38. maddesi ile ilgili olarak yapılması istenildiğini duyurmakta olduğumuz değişikliğe değinmek isterim.

Bankalar Kanunu'nun 38. maddesine göre bankalar bir müesseseye sermaye ve ihtiyatlarının %10 ve %25'inden fazla bir kredi veremezler. Bu maddenin maksadı, bankaları bir müesseseye fazla kredi vererek risk altına sokmamak ve kredilerin daha geniş bir sahaya yayılmasını temin etmektir. Bu maddenin diğer bir fıkrası ise bir bankanın bir müessesenin sermayesine %25'den fazla sahip olması halinde, bu tahdidi kaldırmaktadır.

Bu fıkra ile kanun yapıcı, bankalara, sanayileşmeyi hızlandırmak için, sınıt teşebbüslere ortak ol, o müesseselerin iyi çalışmasını temin et ve onları kredileriyle destekle emrini vermiştir.

Kanımca bu fıkra, sanayileşmemizin ana manivelalarından biridir.

Ama yine üzümlere ifade etmek isterimki, burada da sloganlar tesirini göstermiştir ve bu fıkranın tadili için çalışmalar yapılmaktadır.

Meselenin daha fazla teferruatına girmeden şunu söylemek isterim. Alınan veya gerekli olduğu halde alınmayan karar ve tedbirlerin neticeleri hemen gözükmeyen ve genellikle bu sonuçlar oldukça geç ortaya çıkar ve yine genellikle bu bozukluklar ortaya çıktığı zaman bunun neden ortaya çıktığı umutlanır ve hatta sebepleri araştırılmaz bile. Biz diyoruzki, bu madde ile getirilmiş imkân, sanayileşmenin ve ekonomik büyüklükte sanayi tesisleri kurulmasının ana anahtarlarından olan bu sistem, ortadan kaldırıldığı takdirde, mevcut tesislerin işlemesi mevzuunda bir takım sıkıntılar doğacağı gibi, daha da mühim memleketimizin ihtiyacı olan, gerekli ekonomik büyüklükte, sanayi tesisleri kurulması ve gereği gibi işlemleri büyük ölçüde önlenmiş olacak, diğer bir ifade ile sanayileşme politikamıza ve dolayısıyla ekonomik kalkınmamıza bir darbe vurulmuş olacaktır.

Bu mevzuu kapatırken, iç finansman sorunun çözülmesi, bankalardaki mevduatın artırılması için yetkili mercilerle bankaların müşterek bir anlayış içinde hareketlerinin lüzumuna değinerek senelerden beri ileri sürülmesine rağmen bir türlü halledilemeyen ve basit görülmesine karşın, mevzumuzu yardımcı olacağına inandığım bir noktaya bir kere daha temas etmek istiyorum. Bu da, bankalardaki mevduata verilen faizlerden alınan gelir vergisiyle ilgilidir. Bilindiği üzere, bu nevi gelirler, muayyen meblağın üzerinde olması halinde, gelir vergisine tabi olduğu gibi yine gelirin muayyen haddin üzerine çıkması halinde beyanname verilmesi veya beyannameye ithal

edilmesi zarureti vardır.

Özellikle beyanname vermeyenlerin bu gelir sebebiyle beyanname verir hale gelmeleri endişesiyle ilgililer, ya muayyen meblağın üzerindeki paralarını bankalarda tutmamakta veya bilmeden vergi kaçıran durumuna düşmektedirler. Mevduat gelirlerinin gelir vergisinden istisna edilmesi veya hiç olmazsa beyanname vermeye mecbur tutulmamaları bankalar mevduatının artışına büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Burada hâsıl olacak vergi kaybının ise çok cüzi olacağı izahtan varestedir.

Şimdi dış finansman meselelerine geçiyorum. Dış finansman sorusunda sizlere son seneler zarfında tediye muvazenemizin gösterdiği performans, 1978 sonuçları, ve 1979 senesine ait tahminlere müteallik rakamlar vermek suretiyle vaktinizi almak istemiyorum. Esasen bütün bunlar bu işlerle ilgili herkesin malumudur.

Bu memleket büyük bir kalkınma gayreti içindedir. Memlekitimizde mevcut olan sosyal dengesizlikler, hızlı nüfus artışı ve henüz enfastrüktür yatırımların tamamlanamamış olması nazarı itibare alındığı takdirde, mevcut tesislerin azamî kapasitede çalıştırılması zarureti yanında yeni yatırımların yapılmasının ve önümüzdeki senelerin ekonomik büyümesinin teminat altına alınmasının hayattı ehemmiyeti kolaylıkla ortaya çıkmaktadır.

Bugünkü şartlar altında ve memleketin imkânları realist bir gözle değerlendirildiği takdirde, bu çabanın neticesi olarak, önümüzdeki seneler

zarfında da tediye muvazenemizin açık vereceğini kabul etmek kaçınılmazdır.

Burada mühim olan husus, bu açığın verilmesi değil, bu açığın büyük ölçüde kapatılabilmesi için ne gibi tedbirlerin alınmasının zarurî olduğunun akılcı yol ile tespit edilmesi ve muayyen bir devre sonunda viability'e varabilmenin hazırlığının yapılabilmesidir.

Bu memlekette herkesin birleştiği husus bu açığın kapatılabilmesi için ihracatımızın ve ihracat gelirlerinin artırılmasının zorunlu olduğudur. Bu hiç şüphesiz doğru yoldur, ama asgarî ölçüde muayyen bir devre için kifayetli bir yol değildir.

Asgarî ölçüde muayyen bir devre zarfında, ihracatımızın artırılması yanında, bunun dışındaki gelirlerimizin öncelikle artırılması zarureti kaçınılmaz bir gerçektir. Bu gerçek kabul edilmez ve bugüne kadar olduğu gibi, yine muayyen sloganlar tesirinde kalarak akılcı yol yerine hissî yollar takip edilecek olursa, muayyen bir devre zarfında ekonomimizin istenilen seviyeye gelmesine imkân yoktur.

Akılcı yol ihracatı artırma gayretleri yanında,

- a) Bir takım komplekslerden kendimizi kurtararak, memleket şartlarına uygun, yabancı sermaye girişlerine süratle imkân hazırlamak.*

b) Turizm gelirlerinin artması için her türlü tedbiri
acilen almaktır.

Maalesef ifade etmek mecburiyetindeyimki, bugüne kadar, bu mev-
zularda çok şey söylenmesine bir takım vaatlerde bulunulmasına rağmen,
tatbikat bunun tamamen aksi olmuş ve memleket bir döviz darboğazı ile
karşı karşıya gelmiştir. Burada kısaca, memlekete sermaye transferi
mahiyetinde olan DÇM sistemine değinmek istiyorum.

Bilindiği gibi, DÇM sistemi evvelce de memleketimizde tatbik yeri
bulmuş ve 1972 senesinde bu sisteme nihayet verilmişti. Ancak o tarihlerde
oldukça geçerli bir sebep mevcut idi. O tarihlerde rezervlerimiz devamlı
artış halinde idi ve memlekette bu kanaldan gelen bir enflasyonist baskı vardı.

Bu kere ise, dövize en çok ihtiyacımız olduğu bir devrede, dünyadaki
likidite çokluğu sebebiyle memleketimize kolaylıkla döviz gelmesini temin
eden bu sistem bir takım sloganların tesiri ile ve yanlış bir tatbikat sonucu
olarak ortadan kaldırılmaktadır. Bu sistemin kaldırılmasına müncer olan
fikirleri, DÇM'ler kısa vadelidir, gelen dövizler israf edilmektedir, bazı
kimseler açıktan para vermektedir şeklinde toplamak mümkündür ve kanaati-
mizce ileri sürülen bu fikirlerin hemen hepsi kabili münaakaşadır.

DÇM'lerin görünüş itibarıyla çoğu kısa vadelidir, ama bunların yeni-
lenmesi her zaman mümkündür ayrıca vadelerini sene içinde ve seneler ara-
sında iyi bir şekilde yaymak mümkündür. Meseleye bu zaviyeden baktığımız

*zaman, tıpkı bankalardaki normal vadesiz veya kısa vadeli mevduat gibi devamlılık arz eder ve asgarî ölçüde orta vadeli olarak bakılması çok daha doğrudur. Nitekim iki sene zarfında bu kanaldan memlekete takriben 2 milyar dolar gelmiş olup, iyi idare edilmesi kaydıyla asgarî daha 5-10 sene bu paralar memlekette kalabilirdi ve istendiği takdirde, meblağ daha da yüksek-
lere kolayca çıkarılabilirdi.*

*Bu kanaldan gelen dövizler israf edilmektedir fikrini ise anlamaya imkân yoktur. Eğer bu kanaldan gelen dövizler israf ediliyorsa bunun kaba-
hati bu sistemde değil, senelik programlar ve ithalât programında olabilir. Memleketimizde hangi kanaldan gelirse gelsin bütün dövizler Merkez Bankası'nda toplanır ve bu dövizler Merkez Bankası'nca yürürlükte olan program esasları dahilinde sarf edilir. Bu bakımdan bu dövizlerin nereye sarf edildiğini ayır-
mağa imkân olmadığı gibi, eğer yersiz bir sarfiyat varsa sebebi ancak plan ve programlar olabilir.*

Bazı kimselerin bu mevduat için açıktan para vermeleri doğru olabilir ama nispeti nedir? Ben diyorumki hiç bir ciddi müessese ve banka bu yola gitmemiştir. Belki de bazı kimseler bunu yapmışsa bunu teşmile kimsenin hakkı yoktur. Kaldıki, bu gibi suiistimaller her sahada görülmektedir. Bunlar var diye sistemleri ortadan kaldırarak olursak, çok şeyi durdurmak icap ederdi.

DÇM mevduatının vadelerinde ödenmemesi büyük bir hata olmuştur. Eğer vadesi gelen mevduat zamanında ödenmiş olsaydı, bunların yerine

yenileri gelecek ve döviz çıkışı bahis konusu olmayacaktı ve istenildiği takdirde yeni döviz mevduatı da kolaylıkla gelecekti. Bugün ise, bu mevduatın konsolide edilmesi için gayret sarf ediliyor, esasen memleketimizde kalacak olan bu dövizler için dışarıdaki ilgililer sanki bize bir favor yapıyor gibi bunların konsolide edilmesine rızalarını bildiriyorlar, ve bu kanaldan süratle ve kolaylıkla gelebilecek dövizlerin bir kısmını dahi alabilmek için aşırı bir gayret içine girme durumunda kalıyoruz.

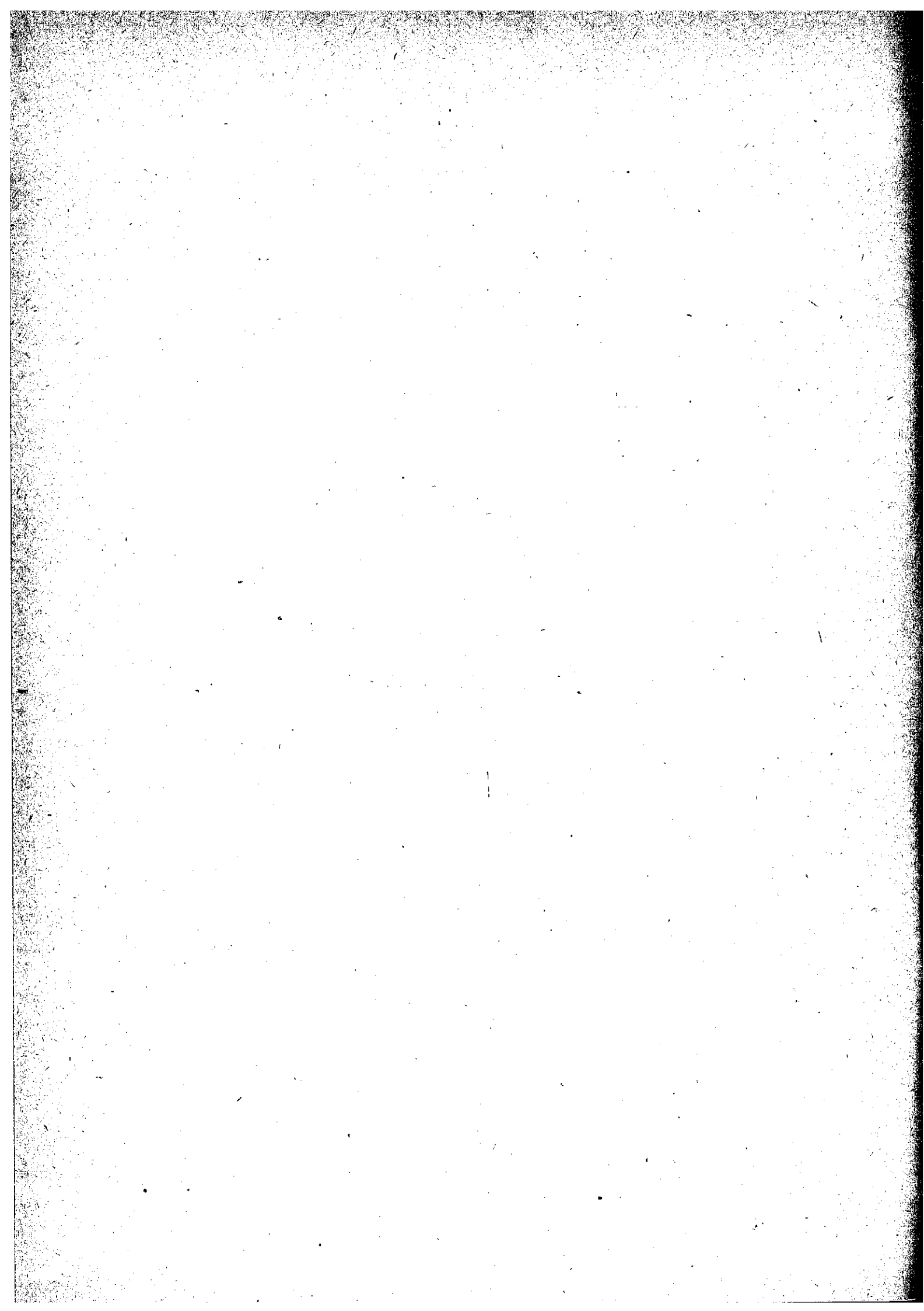
Sözlerimi bitirirken, döviz azlığının ortaya çıkardığı bunalımı kısmen de olsa ortadan kaldırmak için, tevessül olunan ve Türk Lirası'nın kıymetine menfi tesirler icra edecek olan bazı tatbikata değinmek isterim.

Döviz karşılığı nakliye vasıtaları tahsisi, ihracat mukabili döviz tahsisi gibi kanaatimizce sakıncalı tatbikata, son zamanlarda bunlardan da kötü sonuçlar doğuracak olan takas sistemine yeniden dönüldüğünü gösterir tatbikat da eklenmiş gözükmektedir.

Bütün bu sistemler memlekete hiç bir şey getirmeyecek, aksine Türk Lirası'nın kıymeti üzerinde yapacağı menfi tesirlerden, geçen zaman içinde memleket ekonomisi zarar görecektir.

Bize ayrılmış olan bu kısa zaman içinde, memleketimizin iç ve dış finansman sorunu ile ilgili ve mühim gördüğüm bazı hususlara temas etmiş bulunuyorum.

S.E.M.EMILE CAZIMAJOU

Emile CAZİMAJOU

TÜRKİYE - FRANSA EKONOMİK
İLİŞKİLERİNDEKİ GELİŞMELER

Bugünkü toplantınıza katılmak için seçilmiş olmaktan duyduğum büyük mutluluğu belirtmek isterim. "Fransa ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler" konusunda bir konuşma yapmak için çağırılmış bulunuyorum. Bu çağırı beni önce biraz şaşırttı. Nasıl şaşırtmasın ki? Birçok yönden olduğu gibi, özellikleengin ve nitelikli bilgi bakımından değerli bir yeri olan örgütünüzün iki ülkemiz arasındaki ekonomik ilişkiler konusunda hiçbir şey öğrenmeye gereksinimi olmadığı herkesin bildiği bir gerçektir. Eğer aranızdan birisi bunun tersini söylemeye kalkışsa ona kendi dilinizin şu sözcüğüyle yanıt veririm: Estağfurullah !

Şaşkınlığımı bir yana bırakıp biraz düşündüm. Ve şu kanıya vardım: Bu denli bilinen bir konu üzerinde konuşma yapmaya çağırılmış olmam, ülkenizle olan ilişkilerinin son yıllarda soğuduğuna inanılan bir ülkeye duyulan ilginin her şeye karşın canlılığını koruduğunun bir belirtisi değil midir ? Bir tür okşayıcı sözler, diye düşünecek bazıları. Bazıları da kibir, hatta övünme olarak yorumlayacaklar bunu. Ama, en azından bu düzeyde bir parçacık da olsa düşlememe ve bu düşlemeden doğan sevinci duymama izin veriniz.

Evet, şu bir gerçektir ki, son yıllarda Türkiye, Fransa ile olan geleneksel sıkı ilişkilerinde bir gevşeme olduğu inancını edinmiştir. Bu inanç giderek, ülkenin, üzerinde bulunduğu bu Doğu Akdeniz bölgesinin en önemli iki ulusuyla olan ilişkilerinde dengesizlik, hatta haksızlık bulunduğu biçiminde bir suçlamaya dönüşüvermiştir.

Birkaç yıl geriye dönelim hep birlikte. Dünyanın bu bölgesinin o zamanki durumunu anımsayalım: Askeri bir diktatörlük, demokrasinin beşiği olmuş bir ülkenin benliğini tahrip etmekteydi. Bu duruma üzülen en son ülke sizinki değildi. Sonra değişiklik ve yitirilen umuda yeniden kavuşma olanağı doğdu.

./..

Ülkemin olaya müdahale etmesi ve bir süre askıya alınmış olan demokrasinin yeniden kurulmasına azami yardımı amaçlayan bir politika benimsemesi işte bu zamana rastlar. Fransa'nın bu tutumu, kaçınılmaz sonuçları gereği, burada dış gıcırtilarına, hatta anlaşmazlıklara yol açtı. Bunu yadsımak niyetinde değilim.

Ancak, çok genel nitelikli görüş ve yaklaşımlardan kaynaklanan bu politik seçimi, Türkiye'ye karşı yönelmiş bir düşmanlığın adi bir belirtisi olarak değerlendirmek oldukça yanlış bir davranış olacaktır. Ülkenize geldiğimden beri konuya ilişkin o denli yanlış değerlendirmelere tanık oldum ki, bu fırsattan yararlanarak bir vurgulama yapmak gereğini duydum.

Ayrıca şunu da belirtmeliyim ki, ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin yakın tarihi, aynı görüşü paylaşmadığımız bu olaya indirgenemez; çünkü çok daha önemli birçok noktada görüş ve amaçlarımızın benzerlik gösterdiği bilinen bir gerçektir. Bu gözlemi söylev amacıyla yapmıyorum. Bu gözlem, Fransız Cumhurbaşkanı tarafından kaynaklanmakta olup, yeni Paris Büyükelçiniz güven mektubunu sunarken kendisine de belirtilmiştir.

Belki de konu dışı olarak niteleyeceğiniz bu saptamayı burada böylece noktaladıktan sonra, genel uğraş alanınızı daha yakından ilgilendiren konuya geçiyorum.

Aylardan beri ülkeniz özellikle parasal, dolayısıyla ekonomik alanda büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu güçlükler, son yıllarda Türk ekonomisinin gerçekleştirdiği övgüye değer büyüme atılımıyla birlikte ülkenin dış ilişkilerindeki kötüleşmenin ağırlaşmasından kaynaklanmaktadır. Petrol ve ham madde fiyatlarının artması bu kötüleşmede etken olmuşlardır. Ama kötüleşme nedenleri arasında iç talep baskısını, ulusal üretimin salt bu iç talebi karşılamaya yönelik olmasını ve, herkesçe bilinen şeyleri yineleyerek zamanınızı almak için, dayanılmaz duruma gelen enflasyon ortamını oluşturan tüm nedenler adını vereceğim çeşitli etkenleri de saymak gerekir. Bunun doğal sonucu, dış ödeme olanaklarının kıtlığı ve bilinen özelliklere sahip Türkiye ekonomisine gerekli girdilerin sağlanamamasıdır.

Çok iyi bildiğiniz şeyleri niçin yineliyorum ? Çünkü açıktır ki, ekonominin canlı öğeleri olarak sizler, Fransa ya da ./..

bir başka ülke olsun, Türkiye'nin şu ya da bu yabancı ülkeyle olan ekonomik ilişkilerini ele alırken bu gerçekleri göz önüne almamazlık edemezsiniz. Bunlara kayıtsız kalmanız ve ihmal etmeniz o denli olanaksızdır ki, yabancı muhataplarınız aynı şeyleri zorunlu olarak akıllarında bulundurmaktadır. Para, ekonomi ve iş dünyası, gerçekler dünyasıdır; ve bu dünya hiç de müşfik değildir.

Bu gerçek, Türkiye'nin bugünkü güçlüklerine yol açan bazı odak noktalarının, ülkenin kendi çabalarıyla, hatta birtakım özverileriyle aşılabileceği inancında bile olsalar, dost ülkelerin, bu güç dönemi aşması için Türkiye'ye dış yardım gerektiğinin bilincinde olmalarını önlemez.

İşte bu bilinçlenme nedeniyledir ki, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne üye ülkeler, Türk borçlarının büyük bir bölümünün ertelenmesi yönünde girişimlerde bulunmuşlardır. Fransa da bundan geri kalmamıştır. Geçen 5 Ocakta, 500 milyon franktan fazla bir borç tutarının ertelenmesine ilişkin iki anlaşma imzalanmıştır hükümetinizle. Söz konusu erteleme için tanınan koşulların Türk yetkililerince beğeniyle karşılandığını da burada söyleyebilirim. Bu tutum, önemli anlarda, temel verilerin söz konusu olduğu anlarda, hükümetimin bazılarının sandığı kadar soğuk davranmadığını kanıtlamaktadır. Şunu da eklemeliyim ki, borçların ödenemediği, erteleme anlaşmasının imzalanmasından önceki dönemlerde bile Fransa, bazı sözleşmelerin gereğini yerine getirmiştir. Umarım bu alanda Fransız musluklarının başka musluklar kadar iyi nitelikli olmadığı kanısına varmamışsınızdır.

Biraz önce sözünü ettiğim temele değgin konularda benzer bir yaklaşımı da bir süre önce Gouadeloupe Toplantısının ülkenizle ilgili yönlerinde gözlemleyebilirsiniz. Bu toplantının uzantısı olarak bugün Fransa temsilcileri, öteki birkaç büyük ülke temsilcileriyle birlikte, Türkiye'nin güçlüklerinden kurtarılmasına nasıl yardım edilebileceğine ilişkin çalışmalara katılmaktadırlar.

Bu iki örnek, Fransız İşverenleri Ulusal Merkezi'nin çağrılısı olarak yarın Paris'e hareket edecek olanlarınıza, orada sorunların bilincinde muhataplar bulacaklarını göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, daha önce de değindiğim gibi, ./..

doğal elçileri ve bilinçli ihtiyatlılıkları gereği, söz konusu muhatapların düşünceleri o olacaktır ki, ülkenizin karşı karşıya bulunduğu sorunlardan bazılarını ancak ve ancak siz çözümlemelisiniz ve siz çözümleyebilirsiniz. Gazetelerden edindiğim izlenim kadariyle, bir süre önce örgütünüz bunun altını çizerek belirttiğine göre sizler de sorunun çok iyi bilincindesiniz.

Yarın Paris'e hareket edecek olanlarınızın bulacağı muhatapların düşünce biçimin böylece belirtmiş bulunuyorum. Şimdi Fransız-Türk ekonomik ilişkilerinin daha genel yönlerin - den bazılarına değinmek istiyorum.

Bu ilişkilerin zayıflığı ya da yetersizliği üzerine çok şey söylendi ve yazıldı; Fransız ekonomisinin önde gelen öğelerindanya da kamu yetkililerinin bir tür ilgisizliği ya da gevşekliliği vurgulanmak istendi. Bereket versin, gerçekler bu görünümünden daha olumludur.

Önce ticari ilişkilerimizi ele alalım. Bu alanda otuz yıldan beri, Türkiye'nin partönerleri arasında Fransa'nın vasat bir yer tuttuğunu, bu yerin örneğin 7 nci sıra ile (1970) 4 üncü sıra arasında değiştiğini görüyoruz. Ülkemin yeri şu son yıllarda 5 inci ve 6 ncı sıralar arasında oynamış ve 1978 yılında daha iyi bir duruma gelmiş olmakla birlikte, bunun konjonktürel nedehlere bağlı olduğunu da belirtmek gerekir. Bu tür bir gelişme karşısında fazla iyimserliğe kapılmak için pek neden yoktur. Bunu teslim ediyorum. Bununla birlikte, uzun dönemle ilgili bu gözlemlerden şu sonucu çıkarabiliriz kanısındayım: Türkiye'nin kendine özgü ticari gelenekleri bulunmaktadır ve üzerinde en küçük bir değer yargısında bulunmayı aklımdan bile geçirmediğim çeşitli özel düşüncelere dayanan bu ticari geleneklerin yönlen - diriliş biçimi bugüne değin Fransa'ya, olduğundan daha iyi bir yer edinme olanağını vermemiştir.

Ankara'daki görevime ilk kez başlamak üzere hazırlan - dığım sıralarda bir Türk yetkilisinin bana dediği gibi "Türkiye, Fransa'dan kültürünü, Almanya'dan da makinalarını beklemektedir".

Bütün bunlara karşın, elde edilen sonuçlar hiç de kü - çümsenecek ölçüde değildir. Brüt rakamları bir yana bırakıp bu rakamların dile getirdiği eğilime baktığımızda ne görmekteyiz ? ./..

1960'lı yılların sonuna doğru beliren bir durgunluk döneminden sonra ülkelerimiz arasındaki ticaret övgüye değer bir gelişme kaydetmiş ve bu gelişme, konjonktürün kaçınılmaz belirsizliklerine karşın (özellikle petrol bunalımının etkilerinin en ağır biçimde duyulduğu sıralarda) bugüne kadar sarsılmadan sürmüştür.

Gerçekten de, 200 milyon frank dolaylarında bulunan Fransız ihracatı düzenli biçimde artarak 1977 yılında 1,6 milyara ulaşmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı, istenen düzeyin altında kalmış olsa bile, artış göstermiştir. Her şeye karşın Fransız piyasası 1978 yılının ilk 11 ayında Türkiye'nin dış satışlarının % 6'sını, başka bir deyişle çok daha geniş olan A.B.D. piyasasınanki kadar almıştır.

Saptanması gereken bir başka nokta da şudur: Türkiye'ye yapılan Fransız ihracatının yapısı olumlu bir yönde gelişmiş, sanayi ürünlerinin, yani mamul maddelerin payı sürekli olarak artmıştır. Buna karşın Türkiye'nin ihracatının gelişimi aynı ölçüde olumlu olmamıştır.

Bu saptamalardan iki sonuç çıkaracağız:

- Birincisi; Türk ekonomisinin bugün erişmiş olduğu çok yönlü gelişme düzeyi ve aynı zamanda toplam üretim kapasitesi göz önüne alındığında, Türkiye'nin Fransa'ya yaptığı satışların daha önemli rakamlara ulaşmaması normal değildir. Evet, bu noktada Türkiye'nin ihracat kapasitesiyle ilgili büyük bir soruna değindiğimin farkında olmayacak kadar ekonomik konulardan habersiz değilim. İç talebin karşılanmış olmaktan çok uzak bulunması nedeniyle ihracat zorunluluğunun açıkça duyulmadığı ülkelerin durumunu Fransa da pek uzak olmayan bir geçmişte yaşamıştır. Ancak, ihracat, sanayileşmiş her ulus için kaçınılmaz bir zorunluluk olmalıdır. Ve bunun en önemli koşullarından birisi, alıcı piyasaların aranıp bulunmasıdır; çünkü bunlar hiçbir zaman kendiliklerinden gelmezler. Türk ekonomisinin en canlı kesiminin temsilcileri olan sizlerin, bundan böyle göze almanız ve başarmanız gereken temel görev budur sanırım. Bu arada, fırsat bulmuşken Türk yetkililerinin yakında açılacak olan Uluslararası Gıda Salonu'na katılma girişimlerini övgüyle belirtmek isterim; işte dış piyasalarda tanınmak için iyi bir fırsat. Aynı düşünceden olmak üzere, İstanbul "Türk-Fransız Ekonomik İlişkileri Derneği"nin

ihracatla ilgili yirmiye yakın yurttaşınızdan oluşan bir grup için bu hafta başında Fransa'ya bir gezi düzenlemiş olmasından mutluluk duymaktayım.

Şu anda hepimizin tekstil sorunlarını düşündüğünüzü duyar gibiyim. Bu alandaki güçlükleri örtbas edecek değilim, ama mesleğiniz ve uğraşlarınız gereği sizler bu güçlükleri herkesten daha iyi anlayabilecek durumdasınız. Var mı Avfupa'nın eskiden beri imalatçı ülkelerindeki tekstil dramının boyutlarını bilmeyeniniz ? Bazı Asya ülkelerindeki tekstil üretimi patlamasının yol açtığı hasarın ölçüsünün bilincinde olmayanınız var mıdır ? O halde, Ortak Pazar ülkelerinin koruyucu, hatta ayakta kalabilme amacıyla almak zorunda kaldıkları önlemleri hanginiz anlayışla karşılamazsınız ? İşte Ortak Pazar'la olan bağlarınızın yararlarından birisi de, her şeye karşın tekstil konusunda başkalarından daha az kısıtlayıcı işlem görmeye devam etmeniz - dir. Ayrıca, zengin çeşitli tekstil ürünleri arasından, Fransa piyasası gibi piyasalara bugüne değin sunulmuş olanlarından daha ileri düzeyde mamul ürünlerin daha kolaylıkla sürüm olanağı bulabilecekleri konusunu gereğince araştırdınız mı ?

- Fransız-Türk ticaretinin genel durumuyla ilgili olarak çıkarmayı düşündüğüm ikinci sonuç da, Türkiye'ye yapılan Fransız satış hacminin yetersiz olması nedeniyle, bu hacminde - ha kolayca artırılabilceğidir. Konuşmam boyunca vurgulamaya çalıştığım gibi, Fransa yönünden Türk piyasasıyla ilgili herhangi bir kısıtlama ya da kayıt söz konusu değildir. O halde, son yaklaşımında, Fransa'nın gereksinimlerinize bugüne değin olduğundan daha fazla katkıda bulunabilmesine karar vermek sizlere düşüyor. Bunun gerçekliği, geçen yıl, size gerekli yabancı kredilerin garantisi konusunda bazı güçlüklerle karşılaştığınızda Fransa'dan, muslukları pek iyi çalışmayan bu ülkeden yaptığınız ithalatın belli ölçüde artmasıyla da saptanmıştır. Bu da göstermiştir ki, ülkelerimiz arasındaki ticaret olanağı, sınırına dayanmış olmaktan çok uzaktır.

Fransız-Türk ekonomik ilişkilerine bir başka yaklaşım yönü de yatırımlarla ilgilidir. Resmi istatistikler iki önemli olguyu gözler önüne sermektedir. Birincisi, yatırılan yabancı sermaye hacmi bakımından Fransa'nın ilk sırayı alması, A.B.D. ve ./. .

Federal Almanya'dan önce gelmesidir. İkincisi ise, geçen dört yılın çeşitli güçlüklerine karşın Fransız yatırımlarının yaklaşık iki katına çıkmış olmasıdır. Bu iki saptamaya bakarak edilecek biraz aşırı parlaklık izlenimini burada hemen düzeltmek amacıyla, Türkiye'deki Fransız yatırımlarının en büyük bölümünün bir tek girişim alanına yönelmiş olduğunu belirtmeliyim. Ama ne olursa olsun, oldukça başarılı bir ekonomik işbirliği örneği verilmiş ve Türkiye sanayiinin bundan büyük yararlar sağlamış olduğunu söyleyebilirim sanıyorum.

Bu eğilim, en azından, yabancı ülkelere yatırım konusunda hiç de yaygın bir geleneği olmayan Fransa'nın, yineleyeyim, çoğu kez elverişsiz konjonktür koşullarına karşın, ülkenize başkalarından daha az eli açık davranmadığını göstermektedir.

Ayrıca, Türkiye'ye yabancı yatırım konusunun önemli bir sorun olduğunu öğretecek değilim sizlere. Biliyorsunuz ki, Fransa'da bile yabancı yatırımlar ekonomik öğelerin isteklerine bırakılmamaktadır. Ulusal amaçlarla uyumluluğu sağlamak amacıyla devlet bunları denetlemektedir. Benim kendi ülkemde durum bu olduğuna göre, başka ülkelerde de benzer uygulamaların bulunmasını çok iyi anlayacak durumdayım. Bununla birlikte, inancım odur ki, Türkiye, bu konudaki tutumuna biraz esneklik getirdiğinde kalkınması için gerekli yabancı sermayeden daha geniş ölçüde yararlanabilecektir. Bilerek "esneklik" sözcüğünü kullanıyorum, çünkü aşırı liberalizm ülkeniz için henüz gerekli olduğunu sandığım yatırımların belli alanlara yönlendirilmesi olanağını ortadan kaldıracaktır. En yetkili kişilerce yapılan açıklamalara göre bu alanda yakında yeni bir uygulama yönteminin getirilmesi beklenmektedir. Hangi düzeyde olursa olsun tüm yetkililerin, bu tür yeni yönlendirme girişiminin isabetine inanmış olmalarını umuyorum, sorunu her şeyden önce canlılık ve yapıcılık bakımlarından değerlendiriyorum.

Türkiye'nin yeni 5 yıllık planına kabaca da olsa bir göz atıldığında, ülkeniz gereksinimlerinin boyutlarının genişliği anlaşılmaktadır. Bu durumda, gerekli kaynakları harekete geçirmek ve onları en yararlı biçimde kullanmak için hiçbir şey ihmal edilmemelidir. Bu anlayış çerçevesinde oluşan düşüncemi belirtiyim. -Günümüz dünyasında Fransa, ekonomik ve sanayi alanın-

da dev bir ülke değildir. Diyelim, sanayi gücü vasat bir büyük ülke. Kısaca, Fransa büyüklük bakımından Türkiye'ye başkalarından daha yakındır. Bu nitelik Türkiye için elverişli bir durum değil midir? Başka bir deyişle, siz sayın sanayicilerin, Fransa ilişkilerinde, bazı sorunlarınızın boyutlarına daha uygun çözümler bulmanız olası değil midir ? Unutmayalım ki, her iki ülkenin iç piyasaları birbirine büyük ölçüde benzemektedir: Biri 50 milyon, öteki 42 milyon nüfuslu iki benzer piyasa. Ayrıca, her ikisinde de tarım kesimi önemli, hatta asal bir yer tutmakta.

Bu düşüncüyü böylece belirttikten sonra, Türkiye ile Fransa arasındaki ekonomik ilişkiler konusunda birkaç çeşitle - meyle sözlerini bağlayacağım. Doğaldır ki dileğim, bu ilişkilerin ülkelerimizin karşılıklı yararına büyüyerek gelişmesidir. Yarın Paris'e hareket edecek olanlarınızın verimli sonuçlar elde etmeleri en candan dileğimdir. Özellikle umudum, orada yapılacak çeşitli görüşmelerde, Sayın GISCARD d'ESTAING'in geçen eylülde Sayın Hamit BATU'yu ilk kez kabul ettiği gün ona söylediği şu sözlerin hissedilmesidir: "Türkiye, Fransa'nın dostluk ve uğraşları alanında seçkin bir yere sahiptir".

Beni bu değerli fikir toplantısına çağıran ve dinlemek dostluğunu gösteren hepinize, ülkeniz için beslediğim dostluk anlayış ve düşüncesiyle konuşmuş olduğumu temin etmek isterim.

Emile CAZIMAJOU

LES RAPPORTS ECONOMIQUES
ENTRE LA FRANCE ET LA TURQUIE

Laissez-moi vous exprimer tout le plaisir que j'éprouve à avoir été choisi pour animer votre rencontre d'aujourd'hui. Vous m'avez invité à vous parler des "rapports économiques entre la France et la Turquie". Ceci m'a plongé d'abord dans la perplexité. Il est évident, en effet, que votre association, remarquable à plus d'un titre mais notamment pour l'étendue et la qualité de son information, n'a pàus rien à apprendre des rapports économiques entre nos deux pays. Et si l'un d'entre vous devait soutenir le contraire, je serais amené, puisant dans votre propre langue, à lui répliquer: Estafoula !

Voulant en finir avec ma perplexité, j'ai un peu réfléchi. J'en suis arrivé ainsi à me demander si votre invitation à venir vous entretenir d'un sujet aussi banal ne révélait pas en fin de compte un intérêt encore vif pour un pays, dont les rapports avec le vôtre sont réputés s'être refroidis au cours des récentes années écoulées. Manière flatteuse de prendre les choses penseront certains. Quelque peu orgueilleuse sinon vaniteuse, jugeront d'autres. Mais après tout, qui sait ? Laissez-moi, à ce stade du moins, la ressource d'un brin d'illusion et la joie qui en résulte.

+

+

+

...

Ceci dit, il est vrai qu'au cours de ces toutes dernières années, la Turquie a éprouvé le sentiment d'un relâchement des liens, traditionnellement si fermes, existant avec la France. Ce sentiment a pris petit à petit la forme d'une accusation de manque d'équilibre, voire d'équité, dans les rapports de mon pays avec les deux principales nations de cette partie de la Méditerranée orientale où nous sommes.

Reportons nous ensemble quelques années en arrière/ Rappelons nous ce qu'était alors la situation dans cette région du monde: une dictature militaire défigurait le pays qui avait été le berceau de la démocratie. Votre pays n'était pas le dernier à le déplorer. Vint ensuite le moment du changement et de l'espoir retrouvé. C'est alors que se situe l'intervention de mon pays et le début d'une politique qui s'était assigné pour objectif d'aider au maximum au rétablissement d'une démocratie momentanément balayée. Cette attitude de la France, par les conséquences qu'elle ne pouvait pas manquer d'entraîner, a provoqué des grincements de dents ici; elle a même conduit à des différends. Je n'entends pas le nier.

Mais ce serait une grave erreur de voir dans un choix politique inspiré par des considérations de portée tout à fait générale l'expression mesquine de quelque animosité à l'égard de la Turquie. J'entends trop d'inexactitudes à ce sujet, depuis mon arrivée dans votre pays, pour ne pas avoir saisi cette occasion d'une mise au point. ...

Au reste, l'histoire des rapports récents entre nos deux pays ne saurait être réduite à ces cas où nous ne partageons pas le même point de vue, car, sur nombre d'autres questions essentielles, force est de constater que nos visions et nos aspirations sont voisines. Et cette observation, je ne la fais pas pour les besoins de ce discours. Elle émane du Président de la République française et elle a été adressée à votre nouvel Ambassadeur à Paris lorsque celui-ci a présenté ses lettres de créance.

J'en terminerai là avec ce que vous aurez peut-être considéré comme une digression pour en arriver à un aspect des choses plus proches de vos préoccupations habituelles,

+

+

+

Depuis plusieurs mois, votre pays se trouve aux prises avec de graves difficultés, tout spécialement dans l'ordre financier et, partant, économique. Ces difficultés résultent de ce que l'expansion remarquable de l'économie turque, au cours des années passées, est allée de pair avec une accentuation de la dégradation de la position extérieure du pays. Le renchérissement du pétrole et des matières premières sont pour partie responsables de cette dégradation. Mais, parmi les causes de celle-ci, il faut citer aussi les pressions de la demande intérieure, l'orientation trop

...

exclusive de la production nationale vers la satisfaction de cette demande et ce que, pour vous épargner une longue énumération de données parfaitement connues de vous, j'appellerai toutes les causes qui concourent à une inflation devenue irrespirable. Le résultat, c'est la pénurie des moyens de paiement extérieurs sans lesquels l'économie de la Turquie, parce qu'elle est ce qu'elle est, ne peut trouver les approvisionnements qui lui sont nécessaires.

Pourquoi vous rappeler ce que vous ne connaissez que trop bien ? Parce que, bien évidemment, les opérateurs économiques que vous êtes ne peuvent pas ne pas prendre en compte ces considérations, lorsqu'ils songent aux rapports économiques de la Turquie avec tel ou tel autre pays étranger, qu'il s'agisse de la France ou d'un autre. Vous devez d'autant moins les négliger que vos interlocuteurs étrangers les ont nécessairement à l'esprit. Le monde de la finance, de l'économie, des affaires est le monde des réalités et il n'est pas tendre.

Ceci n'empêche d'ailleurs pas les amis de la Turquie, si persuadés soient-ils que certaines causes des difficultés actuelles ne peuvent disparaître que moyennant des efforts voire des sacrifices déterminés de la part de la Turquie elle-même, d'être conscients aussi de la nécessité d'une aide extérieure pour passer le cap.

. . .

C'est cette prise de conscience qui a été à l'origine de l'action des pays de l'O.C.D.E., en vue de consolider une partie importante de la dette turque. La France n'a pas fait défaut. Le 5 janvier dernier nous avons conclu avec votre gouvernement deux accords repoussant dans le temps les paiements dûs à raison d'une dette de plus de 500 millions de francs. Je crois pouvoir ajouter que les conditions auxquelles le rééchelonnement a été consenti ont été très appréciées par les autorités turques. Voilà qui fait ressortir que, dans un moment grave, lorsque l'essentiel est en cause, mon gouvernement ne demeure pas aussi froid que d'aucuns le craignent. J'ajoute qu'au cours de cette période ayant précédé la conclusion de nos accords de consolidation période au cours de laquelle les créances demeuraient impayées, la France a néanmoins continué de garantir l'exécution de certains contrats. Vous n'en aurez pas conclu, je l'espère, que les robinets français ne sont pas d'aussi bonne qualité que d'autres.

Cette juste appréciation de l'essentiel dont je parlais plus haut, vous la retrouvez d'ailleurs dans ce qui s'est passé lors de la récente réunion de la Guadeloupe à propos de votre pays et qui fait qu'aujourd'hui, les représentants de la France participent, aux côtés de ceux de quelques autres grands pays, aux travaux conduits en vue de voir comment aider à surmonter les difficultés de la Turquie.

...

C'est ainsi que les exportations françaises, qui plafonnaient autour de 200 millions de francs, ont augmenté régulièrement pour atteindre 1,6 milliard en 1977. Et dans le même temps, les exportations de la Turquie vers la France augmentaient aussi, même si cette augmentation demeurait en deçà de ce qui aurait été souhaitable. Néanmoins, pendant les 11 premiers mois de 1978, le marché français a quand même absorbé 6% des ventes turques à l'étranger c'est-à-dire autant que le marché des Etats-Unis, autrement vaste pourtant.

Une autre constatation à faire est la suivante: la structure des exportations françaises vers la Turquie a évolué dans un sens favorable, en ce sens que la part des produits industriels, par conséquent élaborés, n'a cessé de s'accroître. En revanche, s'agissant des exportations de la Turquie, l'évolution n'a pas été aussi heureuse.

De ces constatations, je tirerai deux conclusions:

- La première est qu'eu égard au niveau de diversification atteint maintenant par l'économie turque, à sa capacité globale de production aussi, il n'est pas normal que les ventes de la Turquie en France n'atteignent pas des chiffres plus substantiels. Je ne suis pas ignorant des choses économiques au point de ne pas savoir que je soulève là, devant vous, un vaste problème qui est celui de la

...

capacité exportatrice de la Turquie. En d'autres temps, pas tellement lointains, la France a connu cette situation des pays au sein desquels la demande intérieure est si loin d'être satisfaite, que l'exportation n'y apparaît pas comme une obligation évidente. Et pourtant, pour toute nation industrielle, l'exportation devrait bien être une ardente obligation. Et l'une de ses conditions premières est la recherche et la prospection des marchés récepteurs, car ceux-ci ne s'offrent jamais spontanément. Tel est, je crois, le défi qui vous est désormais lancé, vous qui représentez le secteur le plus dynamique de l'économie turque. En tout cas, puisque l'occasion m'en est donnée, je salue l'initiative des autorités turques de participer au prochain Salon International de l'Alimentation, car voilà un moyen de se faire connaître sur les marchés tiers. Et dans le même ordre d'idées, je suis heureux que l'"Association pour les relations économiques turco-françaises" d'Istanbul ait organisé, au début de cette semaine, un voyage en France d'une vingtaine de vos compatriotes intéressés à l'exportation.

Accet instant, je vous entends penser aux textiles. Je ne cacherai pas qu'il y a là un sujet difficile mais que vous, en raison de vos activités et de vos propres préoccupations, pouvez justement mieux comprendre que quiconque. Qui de vous n'a pris la mesure du drame du textile dans les vieux pays manufacturiers de l'Europe ?

...

Qui de vous n'a pu mesurer les ravages causés par le développement explosif de la production textile dans certains pays de l'Asie ? Alors, lequel d'entre vous ne comprendrait pas les mesures de sauvegarde voire de survie auxquelles ont été acculés les pays de la Communauté européenne ? Ceci dit, l'un des avantages de vos liens contractuels avec le Marché Commun est précisément que vous continuez d'y avoir un traitement moins restrictif que d'autres s'agissant précisément des textiles. Par ailleurs, vous êtes-vous assurés que, dans la gamme infinie des produits textiles, il n'y en aurait pas qui pourraient continuer à trouver place, sur des marchés tels que celui de la France, plus facilement que les produits moins élaborés qui y ont été proposés jusqu'ici ?

- La seconde conclusion que je souhaitais tirer sur la situation générale des échanges franco-turcs est que, dans la mesure où il reste modeste, le volume des ventes françaises à la Turquie pourrait augmenter sans difficulté. Comme mon discours cherche à vous le montrer, il n'y a pas de la part de la France de réserve à l'égard du marché turc. C'est donc à vous qu'il appartient en fin de compte de décider si la France peut concourir à vos besoins plus qu'elle ne l'a fait jusqu'à ce jour. Ceci est si vrai qu'il a suffi, l'an dernier, que vous connaissiez quelques difficultés avec les assureurs des crédits étrangers qui vous sont nécessaires, pour que vos achats en France, pays aux robinets qui ferment mal, augmentent relativement.

...

La preuve est ainsi faite que les échanges commerciaux entre nos deux pays sont loin d'avoir atteint leur plafond.

+

+

+

Un autre biais pour aborder les rapports économiques franco-turcs est celui des investissements. Les statistiques officielles font apparaître deux choses. La première est qu'en volume de capital étranger investi, la France occupe la première position devant les Etats-Unis et la République Fédérale d'Allemagne. La seconde est qu'en dépit des difficultés qui ont caractérisé les quatre années écoulées, les investissements français ont pratiquement doublé. Je me dois cependant de corriger immédiatement l'impression par trop flatteuse qui se dégage de ces deux constatations en ajoutant que, pour l'essentiel, l'investissement français en Turquie est constitué au profit d'une seule entreprise. Mais en même temps, je crois pouvoir dire qu'il en est résulté un exemple de coopération particulièrement réussi et un beau fleuron pour l'industrie de la Turquie.

Ceci montre, en tout cas, que la France, qui n'a pas au demeurant une grande tradition d'investisseur à l'étranger, ne s'est pas montrée moins ouverte que d'autres à l'égard de votre pays, en dépit, je le répète d'une conjoncture souvent ingrate.

...

Au reste, il ne me revient pas de vous apprendre que l'investissement étranger en Turquie constitue un problème. Comme vous le savez, en France aussi, l'investissement étranger n'est pas laissé à la discrétion des opérateurs économiques. L'Etat le contrôle pour s'assurer de sa conformité aux objectifs nationaux. Je comprends donc qu'il en aille de même dans d'autres pays que le mien. Je n'en reste pas moins persuadé que, compte tenu de ses besoins de développement la Turquie pourrait profiter beaucoup plus largement du capital étranger moyennant un assouplissement de sa politique dans ce domaine. Je dis bien "assouplissement", car un excès de libéralisme pourrait aussi conduire à cette absence de sélectivité orientée encore nécessaire, me semble-t-il, dans votre pays. Au reste, à m'en tenir aux déclarations les plus autorisées, une nouvelle orientation devrait se faire jour bientôt dans ce domaine. Je souhaite que tous ceux qui, à un titre ou à un autre, ont quelque responsabilité en la matière soient persuadés de la pertinence d'une telle orientation et en considère avant tout son aspect dynamique et constructif.

Un coup d'oeil, même rapide, sur le nouveau plan quinquennal de la Turquie montre l'ampleur des besoins de votre pays. Aucun moyen ne doit donc être négligé pour mobiliser les ressources nécessaires et les utiliser avec le maximum de profit. Dans cet esprit, il me vient une réflexion. Dans le monde d'aujourd'hui, la France n'est pas un géant

...

économique ou industriel. Disons que c'est une grande puissance moyenne. Bref, par la taille, elle est plus proche de la Turquie que d'autres. N'y a-t-il pas là une situation avantageuse pour la Turquie ? Autrement dit, ne se pourrait-il pas que, vous, Messieurs les Industriels, puissiez trouver, en France, des solutions à certains de vos problèmes mieux adaptés à la dimension de ceux-ci. Après tout, les deux marchés intérieurs sont à peu près identiques: 50 millions d'habitants d'un côté, 42 de l'autre. Et dans les deux cas, il existe un secteur agricole important et même essentiel.

*
* *

Je vous livre cette réflexion sur laquelle je terminerai ces quelques variations sur le thème des relations économiques entre la Turquie et la France. Mon vœu est naturellement que celles-ci continuent à se développer, en s'amplifiant et au bénéfice de nos deux pays. A ceux d'entre vous qui partiront pour Paris, je souhaite de tout cœur une mission fructueuse. J'espère surtout qu'ils sentiront, à travers leurs nombreux contacts, ce que M. GISCARD d'ESTAING a dit à M. Hamit BATU le jour où il l'a reçu pour la première fois en septembre dernier, à savoir que "la Turquie occupe dans l'amitié et les préoccupations de la France une place de choix".

A vous tous qui m'avez invité à participer à cette
journée de réflexion et qui m'avez fait l'amitié de m'écouter
je veux donner l'assurance que c'est dans cet esprit d'amitié
et de considération pour votre pays que je viens de parler

